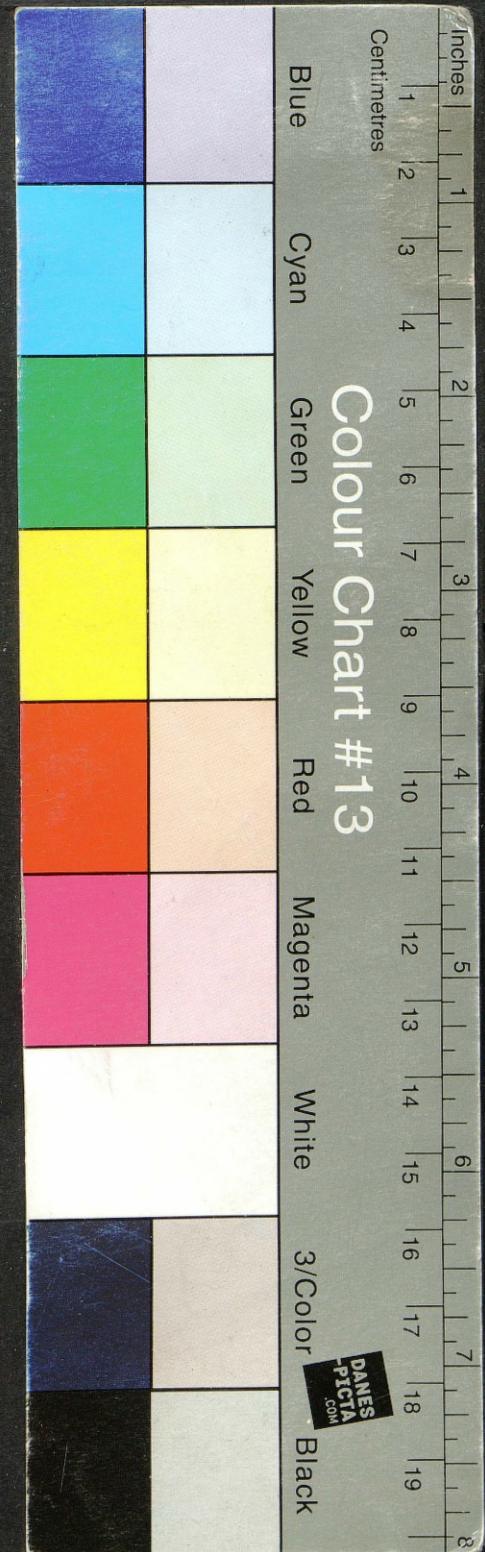
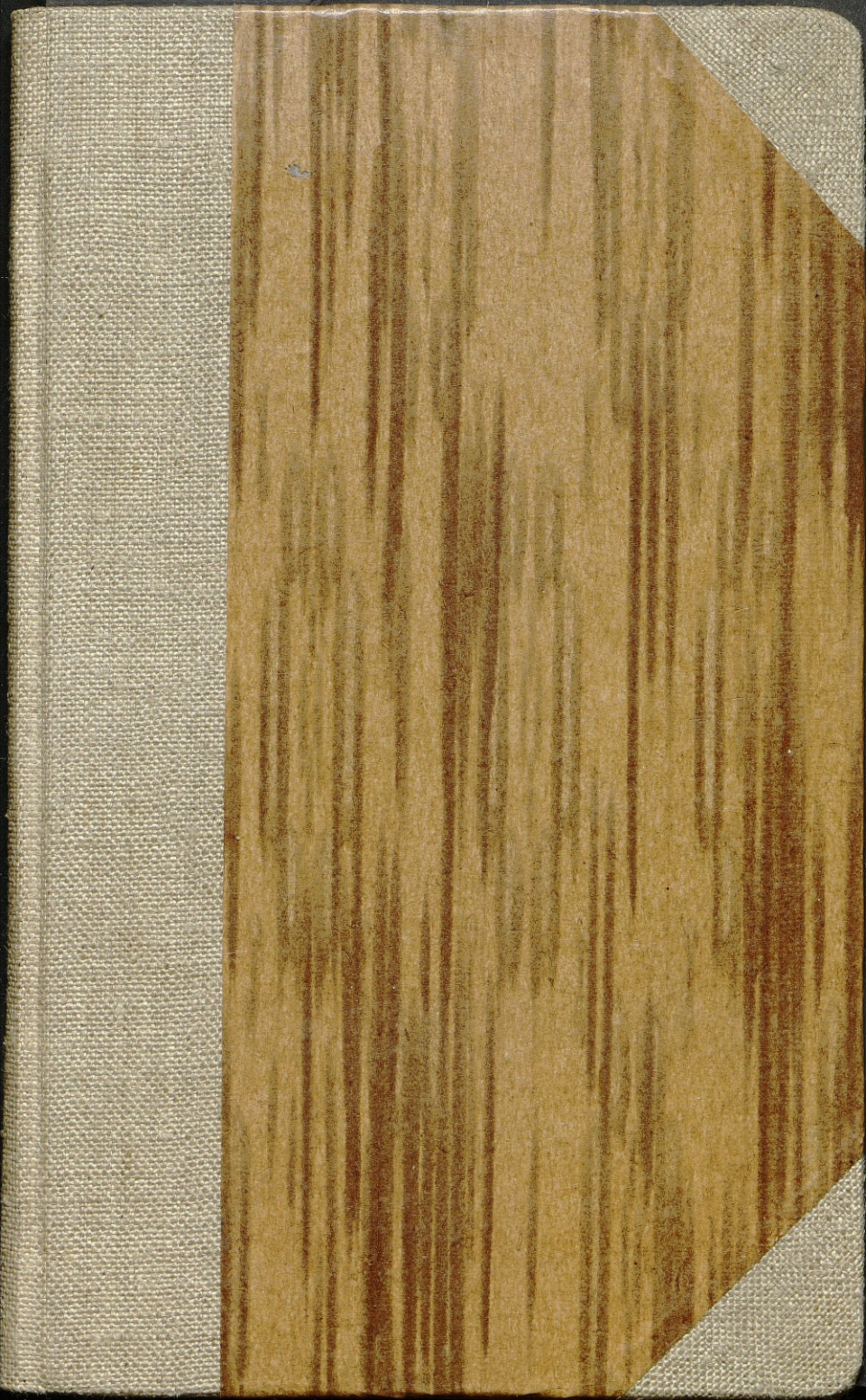

Grey Scale #13

DANES-PICTA .COM

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

Colour Chart #13

Blue Cyan Green Yellow Red Magenta White 3/Color Black

Inches 1 2 3 4 5 6 7 8
Centimetres 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19

DANES-PICTA .COM

O APOSTOSOWANIU

USTAW NOWYCH,

NAPISAŁ.

Wojciech Majer.

KRAKÓW

DRUKIEM DANIELA EDWARDA FRIEDLEIN.

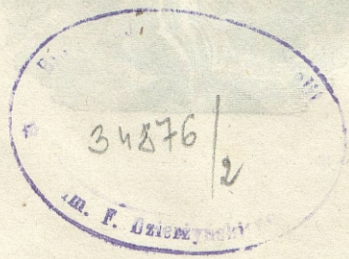
1840.

© 1840

U S T A W A

Za pozwoleniem Cenzury Rządowej.

K R A K O W

DRUKIEM DANIŁA EDWARDA FRIEDRICH

1840.

W S T Ę P.

Jeżeli w ścisłym rzeczy rozumieniu, za ledwie pomyśleć można o chwile w którejby życie człowieczeństwa spoczęło na drodze postępu i udoskonalenia; jeżeli w miarę tego bezprzestannego ruchu stosunki ludzkie w różnym czasie różnemi być muszą, tedy i ustawodawstwo różnym być powinno według zmian i przeistoczeń, moralnego usposobienia społeczności, które czas kolejno po sobie na jaw wywołuje. Na ruchliwości to stosunków spoczywa życie społeczności a na życiu społeczności życie prawa. Jeżeli stosunki te przebiegną wskazany sobie zakres i albo znikną w zupełności albo się w wyższe przerodzą, prawo jako ich utwór, albo zgaśnie z niemi albo pod wznioślejszą odpowiednią im wystąpi postacią. Ztąd też ustawa, której przepisy dotąd były wzorem wszelkich czynności i opuszczeń według objętych nią nakazów lub zakazów, zniknąć musi, a nowa z całą potęgą w miejsce jej wstępuje. Ustawa nowa w miejsce dawniej ogłoszona, dopóki jest uważaną z czysto teoretycznego stanowiska nie nastrocza żadnych trudności, bo chwila jej wprowadzenia, jest chwilą zamartwienia dawniej, która jako taka żadnych skutków wywierać nie może; inaczej atoli ma się rzecz w zastosowaniu oniej do życia praktycznego. Stosunki ludzkie od zawiązku aż

tylko uważać należy, czyli przez to prawa nabyte naruszonemi nie będą.

WEBER na koniec wykazując: «że upatrywane trudności w rozróżnieniu co względnie jakiej ustawy za przyszłe uważaném być ma, nietylko rzeczywiście nie jest żadną trudnością, gdy to jest przeszłém co uprzedziło byt ustawy, a przyszłém co po niej następuje; ale nadto nie doprowadza do wykazania zasad przy stosowaniu ustaw zachować się mających, nie o to bowiem idzie co jest przeszłém, ale o to jak mają być ustawy stósowane;— że ograniczenie stosowania ustaw nowych prawami nabytými zamiast zmniejszenia, po większa trudności, a nie jest wyłącznym i właściwym przedmiotem wykładu o zastosowaniu ustaw»;— całą teorię zasadza na tém, aby przez stosowanie ustaw do wypadków wcześniejszych, nie była im nadawana moc wstecznego działania, to jest: aby nie były cofane do tego czasu, w którym jeszcze nie istniały. (1) Dla dopięcia zaś tego celu w braku przepisów wyraźnych czerpać każe zasady: 1) z mocy obowiązującej istniejących aż do ich zniesienia przepisów;— 2) z mocy obowiązującej i skuteczności ustawy nowój w miejsce dawnój wydanej i, 3) z samego przedmiotu do którego ustawa ma być stosowaną. Dalej czyni różnicę między ustawami nowemi, które ze względu na przedmiot mający być ocenianym, zmieniają rzeczywiście dawne przepisy, a temi, które żadnej nie wprowadzają zmiany. W tym ostatnim przypadku i jeżeli takie zachodzą okoliczności

(1) *A. D. Weber Ueber die Rückanwendung positiver Gesetze.* Hannover 1811. Licz. 19. 20. 21. lit. b.

(2) l. c. Licz. 37.

z powodu których prawny przypadek sam przez się bez względu na to, czy jest przeszłym lub przeciwnie, pod nową ustawę nie mógłby być podciągniętym, zastosowanie téjże miejsca mieć nie może; nie dla tego mówi on że ustawy wstecz nie działają, lecz dla tego, że stosowanie jakiegokolwiek ustawy każe się domniemywać — zawsze przypadku przez nią przewidzianego. Za przykład takich przypadków podaje:

- a) Istniejące lenności, ze względu na przepis Art. 732 K. C. francuzkiego, według którego przy urządzeniu spadków nie uważa się ani na naturę ani na początek dóbr, tudzież ze względu na Art. 745 t. k. stanowiącego, że dzieci, ich zstępni biorą spadek bez różnicy płci, pierworodztwa i bez względu na pochodzenie z różnych małżeństw.
- b) Używanie dóbr z umowy lub zapisu wynikające, w porównaniu z przepisem Art. 384 t. k. odnoszącym się do używania, jakie rodzicom na majątku dzieci służy.

W obydwóch tych przypadkach zdaniem WEBERA przepisy kodexu francuzkiego stosowaniami być nie mogą; nie dla tego że ustawy wstecz nie działają, lecz dla tego że przepisy takowe odnoszą się jedynie do spadków beztestamentowych i używania dóbr z samego przepisu prawa, nie zaś z szczególnych ustanowień wynikających, do których właśnie lenności i używanie umowne lub z zapisu należą. W ten czas tylko na wsteczne działanie ustawy uważać należy, kiedy takowa podobne ustanowienia z prywatnych rozrządzeń wynikające, lub skutki z nich powstałe, niweczy, jakto np. w Art. 896. K. C. względnie podstawień jest postanowionem. (1)

(1) l. c. Licz. 38 lit. a.

Co do ustaw nowych takich, które ze względu na przedmiot ocenianym być mający, różnią się od ustaw dawnych, następujące WEBER kładzie zasady:

1. Nowa ustawa znosi wprawdzie od razu ustawę dawną jęj przeciwną, lecz nie co do przeszłości; a dla tego stosunki prawne na mocy dawnęj ustawy pośrednio lub bezpośrednio uzupełnione, przez takową zmieniać niemi być nie mogą.

2. To, co ustawa *zakazuje*, albo za nieważne uznaje, od czasu i przez czas jęj obowiązywania nie może być ważne przedsiębraném,— to, co jest *nakazaném* nie może być w ciągu tego czasu opuszczoném; a to, co jest *pozwoloném* może być w tym czasie przedsiębrane; dla tego:

3. Sądy obowiązane są, nabyte na mocy dawnych ustaw i w czasie ich obowiązywania prawa, jako już zupełnie nabyte uważać, a tém samém przy ich używaniu utrzymywać.

4. Ustawa nadana nie obowiązuje wprawdzie przed jęj ogłoszeniem; ale téż od czasu ogłoszenia, ma zupełną moc i skuteczność, jeżeli takowa wyraźnie nie jest ograniczoną. Nikt przeto nie może teraz *praw nabywać* lub do świadczenia tego być obowiązany, coby się ustawie sprzeciwiało. To, co ustawa nakazuje wykonaném, a czego zakazuje opuszczoném być winno; co uchyla lub niweczy, to nie może więcej mieć miejsca.

5. Ustawy nadane wprawdzie nie stanowią prawidła dla przeszłości, mogą jednak zapobiegać niektórym skutkom przeszłości, które dopiero w przyszłości nastąpić mają. (1)

---

(1) l. c. Licz. 38. lit. b.

Ze względu na przedmiot zastosowania ustaw wymagający na koniec, przechodzi WEBER różne przypadki, rozróżniając zawsze stosowanie ustawy od cofania jej w przeszłość, o czém przy rozwiązaniu szczególnych przypadków wspomnieć będziemy mieli sposobność.

Wzmiankowane teraz teoryje, zasadzają się głównie na tém rozumieniu; czyli czyn ma być uważanym za przeszły lub przeciwnie?, czyli ogłoszona ustawa, sprzeciwia się poprzedniej lub jest z nią zgodna, czyli przez stosowanie ustawy naruszanemi są prawa nabyte, albo téż nadaje się onym moc wstecznego działania, lub przeciwnie?—Lecz wszystkie te okoliczności, nie są właściwém stanowiskiem, z któregooby się przy zastosowaniu ustaw, do danych przypadków, zapytrywać można.—Zastosowanie ustawy ma swoją zasadę w jej mocy obowiązującej; dla tego czynności ludzkie do ustawy stosować się muszą, że ta obowiązuje; w samej przeto ustawie szukać należy zasad, które w tym względzie za prawidło służyć mają.

W tym tedy porządku postępując, podzielać rozprawę moją na dwa oddziały. Oddz. I. zawierać będzie prawidła, które przy zastosowaniu ustaw zachowane być mają. Oddz. II. Rozwiązanie niektórych przypadków według podanych prawideł.

ODDZIAŁ I.

O PRAWIDŁACH, KTÓRE PRZY STOSOWANIU USTAW ZACHOWANE BYĆ MAJĄ.

§ 1.

Ustawy naturalne, jako przez sam rozum poznalne i wskazane, są niezienne, istnieją wszędzie, i zawsze zachowwanymi być winny. Lecz ustawy nadane, pochodząc jedynie z woli prawodawcy od okoliczności czasu i potrzeb kraju zależnej, a zwykle przez wzgląd na obyczaje, sposób myślenia i zatrudnienia tych, których obowiązywać mają stanowione, są różne w różnych czasach i miejscach; mogą być lub nie być, i dla tego dopóty za obowiązujące uważane być nie mogą, dopóki jako takie, to jest: jako *prawidło ogólne, do którego czynności ludzkie stosowane, i według którego takowe oceniane być winny*, (1) nie są ogłoszone.

Dopóki o istnieniu ustawy nie ma pewnej prawnej wiadomości, dopóty nie ma ustawy i nikt nie może być

(1) Takie wyobrażenie ustawy znajdujemy w Prawie Rzym: l. 1. 2. 7. 31. *D. de legib.*, l. 9. *de just. et jure.* l. 1. 2. § 1-6. *d. orig. jur.* l. 28. § 7. *de panis*, l. 52 § 5. *de oblig. et act.* tudzież w dziełach: Słotwińskiego *Prawo Natury* w Krak. 1825 § 15. T. I. Toullier «*Le droit civil français*» *Bruxelles* 1824 T. I. Licz. 2. Duranton «*Cours de droit français*» *Bruxelles* 1834. T. I. Licz. 29.

obowiązany, aby się do niej stosował. Ogłoszenie ustawy nadaje jej dopiero moc obowiązującą; odąd wszyscy onéjże ulegać i działania swoje do niej stosować winni. (1) Na téj prawdzie polega zasada: że ustawy wstecz działać nie mogą, lecz tylko na przyszłość obowiązują. Zasadę tę uświęciły wszystkie niemal nadane prawodawstwa; i wszyscy prawnicy jakkolwiek rzecz tę z różnych uważali stanowisk, zgodzili się na to, iż ustawy wstecz nie działają, — Napotykamy ją w *Pracowie Rzymskiém*, mianowicie:

L. 3. *Cod. de const. princ.* w słowach:

«*Omnia constituta non praeteritis calumniam faciunt sed futuris regulam imponunt.*»

L. 7. *C. de legib.*

«*Leges et constitutiones futuris certum est dare formam negotiis, non ad facta praeterita revocari, nisi nominatim et de praeterito tempore, et ad huc pendentibus negotiis cautum sit.*»

L. 65. *fin. Cod. de decurionib.*

«*Cum conveniat leges futuris regulas imponere, non praeteritis calumnias excitare.*»

L. 23. § *ult. C. mandati v. contra.*

«*Et justum quidem fuerat hoc remedium debitoribus ab Anastasianis temporibus impertiri, ex qui-*

(1) Zob. Duranton l. c. Licz. 57. Thibaut «*System des Pandecten Rechts. Jena 1805. §. 24. Glück Erläuterung der Pandecten. Erlangen 1797. § 19. Warnkoenig «Comentar. Juris Romani privati» Leodii 1825. T. I. §. 9. niemniej l. 9. Cod. de legib L. 65. C. de decur. Księga Ustaw Cyw. dla Monarchii Austr. z r. 1811 w § 3. wstępu. Prawo Pruskie: «*Allgemeines Landrecht* z r. 1794 w § 10. i kodex Cywilny francuzki u nas obowiązujący w Art. I.*

«bus etiam lex data est, quam homines astute la-
 «cerandam esse existinaverunt. Sed ne videamur
 «in tanta temporum nostrorum benevolentia ali-
 «quid acerbius admittere: in futuris post prae-
 «sentem legem casibus (hæc) observari censemus:
 «ut omne quod contra legem Anastasianam excogi-
 «tatum est, hoc in posterum perfrauetur remedio.»

L. 29. C. de testam.

« . . . . Quae in posterum tantum observari cense-
 «mus, ut quae testamenta post hanc novellam nostri
 «numinis legem conficiuntur, haec cum tali observa-
 «tione procedant. Quid enim antiquitas peccavit
 «quae praesentis legis inscia, pristinam secuta est
 «observantiam.»

L. unic. C. de rei uxoriæ actione.

« . . . . Quae omnia in his tantummodo dotibus locum
 «habere censemus, quae post hanc legem datae fu-
 «erint, vel promissae, vel etiam sine scriptis habi-
 «tae: instrumenta enim jam confecta, viribus care-
 «re non patimur, sed suum expectare eventum.»

Nov. 18. c. 1. et fin.

«Valebit itaque haec lex nobis in futuris, et maxi-
 «mum omnium haec: quoniam earum quae dudum
 «non recte tenebant plurima et aemendavit et ex-
 «planavit: et quod praeteriit non potest ab ea, quae
 «nondum erat, regulae subijci.»

*Prawo Austriackie w § 5. księgi wyżej powołanej sta-
 nowi:*

«Ustawy wstecz nie działają, nie mają przeto za-
 «dnego wpływu ani do czynności wprzód za-
 «szłych, ani do praw wprzód osiągniionych.»

Patent publikacyjny tegoż prawa na kar. 5. obejmuje:

« . . a tak i wsaměj Księdze ustaw za powszechnie pra-

«widło postanowiliśmy, że prawa wstecz działać
 «nie powinny, więc i terażniejsza księga ustaw na
 «czynności dzień ogłoszenia uprzedzające i na pozy-
 «skane już prawa według dawniejszych ustaw, za-
 «dnego wpływu mieć nie powinna. i t. d.»

Prawo Pruskie i patent publikacyjny z d. 5. Lutego
 1794. przyjęły tę zasadę, stanowią bowiem: 1^{szy}. w § 14
 Wstępu.

«Ustawy nowe, do czynności i wypadków wprzód
 «zaszłych stosowane być nie mogą (1) tudzież.

«§ 19. Jeżeli z czynności zabronionej powstają pra-
 «wa, w ówczas na te ustawy względ miany być po-
 «winien, które obowiązywały w czasie nastąpionėj
 «czynności. (2)

Zaś 2^{gi} to jest *patent publikacyjny* w § 1.

» . . . od dnia 1. Czerwca 1794. nie można odno-
 «sić się do praw posiłkowych i ustaw, lecz w przy-
 «padających później przypadkach, jedynie przepisy
 «obecnego prawa, we wszystkich sądach zacho-
 «wane być winny. (3)— na koniec:

(1) §. 14. «Neue Gesetze können auf schon vorhin vorge-
 «fallene Handlungen und Begebenheiten nicht angewendet
 «werden.

(2) § 19. «In sofern aber aus einer verbotenen Handlung
 «Privatrechte entspringen, muss auf die Gesetze, welche zur
 «Zeit der Handlung gültig waren, Rücksicht genommen wer-
 «den.»

(3) . . . von dem 1. Junius 1794. an, auf diese bishe-
 «rigen subsidiarischen Gesetze und Rechte, nicht mehr zurück-
 «gegangen, sondern in vorkommenden Fällen nur nach den Vor-
 «schriften des gegenwärtigen Landrechts in allen Unsere unmit-
 «telbaren und mittelbaren Gerichtshöfen erkannt werden soll.»

Kodex francuski u nas obowiązujący przyjął tę zasadę mówiąc w Art. 2. «Prawa obowiązują na przyszłość tylko.»

Te same atoli prawodawstwa, które utwierdziły przez nikogo nie zaprzeczoną prawdę, że ustawy wstecz nie działają, nieraz od niej odstępując, nadają ustawom wsteczną moc obowiązującą. Na dowód tego posłużyć może przytoczenie następujących miejsc:

Z Prawa Rzymskiego:

L. 7. Cod. de legib.— Ustawa ta w końcu brzmi:

«*nisi nominatim et de praeterito tempore et adhuc
pendentibus negotiis cautum sit.*»

L. 27. C. de usuris.

«*. . . iubemus etiam eos, qui ante eandem sanctionem ampliores quam statutae sunt usuras stipulationi sunt, ad modum, eadem sanctione taxatum ex tempore lationis ejus, suas moderari actiones, scilicet illius temporis, quod ante eam defluxit legem pro tenore stipulationis usuras exacturos.*»

Novel. 19. praef. et cap. 1.

«*. . . Manifestum est oportere ea, quae adjecta sunt, per interpretationem in illis valere, in quibus interpretatis legibus, sit locus.*»

L. ult. Cod. de pact. pignor.

«*. . . Si quis igitur tali contractu laboret, hac sanctione respiret, quae cum praeteritis praesentia quoque repellit et futura prohibet etc.*»

L. unic. § 4. Cod. de contr. judic.

«*. . . Quae etiam ad praeterita negotia referri sancimus nisi transactionibus vel iudicationibus sopita sunt.*»

L. ult. §. 5. C. de suis et legit. hered.

« . . . Si qui autem casus iam evenerunt, et per iudiciale sententiam vel amicabilem transactionem sopiti sunt, nullam sentiant ex hac lege retractio-
nem.»

L. 7. §. 23. C. de veteri jure enucleando.

« . . . in omnibus causis sive quae postea emer-
serint, sive quae in iudiciis adhuc pendent, nec eas
iudicialis vel amicabile forma compescuit; quae
enim iam vel iudiciali sententia finita sunt vel
amicabili pacto sopita, haec resuscitari nullo vo-
lumus modo.»

Z Prawa Austriackiego.

§. 8. Wstępu, brzmi:

«Wydane tłumaczenie ustaw, ma być do wszyst-
kich jeszcze nierozstrzygniętych sporów stoso-
wane, jeżeli prawodawca przeciwnie wyraźnie nie
postanowił.»

Z Prawa pruskiego.

§. 15. Wstępu:

«Objaśnienie ustawy dawniej przez prawodawcę za-
potrzebne uznane i należnie ogłoszone, stanowi
prawidło w ocenianiu wiszących sporów.» (1)

§. 17. Wcześniejsze czynności z powodu nie dopeł-
nienia formalności jakiej według dawniej ustawy
nieważne, są ważne; jeżeli tylko formalności przez

---

(1) § 15. Die von Seiten des Gesetzgebers nöthig befunde-
ne und gehörig publizierte Erklärung eines ältern Gesetzes aber
gibt, in allen noch zu entscheidenden Rechtsfällen, den Aus-
schlag.»

«ustawę nową wymagane, w czasie przedsięwziętego sporu dopełnione będą.» (1)

§ 9. *Patentu publikacyjnego:*

«We wszystkich przypadkach gdzieby zachodziła wątpliwość co do rozumienia i stosowania ustawy pierwszeństwo dać należy temu rozumieniu, które odpowiada przepisom nowego prawa. (2)

Z kodexu u nas obowiązującego. Art. 340. 2063 i 2281. których treść i rozbiór poniżej w drugim oddziale umieszczoną będzie.

§ 2.

Pomimo tego że wszyscy prawnicy zgodzili się na to, iż ustawy wstecz działać nie mogą, powszechném atoli nicmal jest zdaniem, że ustawy z wsteczną mocą obowiązującą stanowione być mogą, a prawie wszyscy

(1) § 17. «frühere Handlungen, welche, wegen eines Mangels der Förmlichkeit, nach den alten Gesetzen ungültig seyn würden, sind gültig in so fern nur die nach den neuern Gesetzen erforderlichen Förmlichkeiten, zur Zeit des darüber entstandenen Streits, dabey angetroffen werden.»

(2) «§ 9. In so fern jedoch nach der publikation des Landrechts aus einer ältern Handlung oder Begebenheit Prozesse entstehen, und die damals vorhandenen auf den vorliegenden Fall anzuwendenden Gesetze dunkel und zweifelhaft sind; also dass bisher über den Sinn und die Anwendbarkeit derselben verschiedene Meinungen in den Gerichtshöfen statt gefunden haben; so soll derjenigen Meinung, welche mit den Vorschriften des Landrechts übereinstimmt, oder derselben am nächsten kommt der Vorzug gegeben werden.»

utrzymują, iż są ustawy, które nawet bez wyraźnego postanowienia prawodawcy, wstecznie działają.

Pierwsi, opierają swoje twierdzenia albo na ogólnych zasadach, albo na przepisach prawa nadanego; a są i tacy którzy twierdzeń swoich żadnemi nie poparli rozumowaniami. (1)

GÖNNER (2) utrzymuje ogólnie, że: «nikomu nie służy prawo domagania się aby prawodawca nie zmienił ustaw nadanych, lecz owszem z istoty téj ustawy wynika charakter jéj zmienności i ta sprawuje, iż każdy nabywający praw zawisłych od mocy obowiązującej ustawy, posiada je warunkowo, to jest dopóty «dopóki ustawa ta obowiązuje»: a ztąd wyprowadza tę następność: «*Ze mogą być stanowione ustawy, przez które się znoszą nie tylko prawa wyniknąć mające, ale już wynikłe*». — W usprawiedliwieniu twierdzenia tego przytacza jeszcze, iż zaprowadzenia takich ustaw wymagać może dobro publiczne, jak niemniej i to że ustawy tego rodzaju od dawna istniały.

Inni autorowie w pewnych tylko przypadkach przypuszczają możliwość stanowienia podobnych ustaw, uważając za przypadki takie:

- 1) Zniesienie dotąd cierpianych lub za prawne uważanych nadużyć,

(1) Blondeau: *Sur l'effet rétroactif des lois*. przedrukowane w Sireja: *Recueil général des lois et arrêts*. T. IX. Cz. II. k. 278-287. — Zachariä: *Handbuch des französischen Civilrechts*. 1827. §. 30. — i wielu innych.

(2) *Archiv für die Gesetzgebung*. Landshut. 1808 r. T. I. k. 148. i następne. Zob. także Webera. I. c. Licz. 42.

- 2) zarządzenie niedostatkowi stosownych przepisów, albo złym skutkom z niepewności o istniejącem prawie, wyniknąć mogącym. (1)
- 3) Potrzebę przywrócenia do mocy obowiązującej ustaw dawno już zapomnianych, a które dla nikogo bez ściągnięcia odpowiedzialności obcemi być nie mogą, podając za przykład: L. 8 i 9. C. *penult. et ultm. C. de incestis nuptiis.* L. 16. C. *de St. Eccls.* l. 5. C. *de pact. pignor.* (2)
- 4) Kiedy przez wsteczne działanie mające na celu porządek i sprawiedliwość wzmocnione są czynności pod dawném prawem związane; (3) nakoniec
- 5) jeżeli nowa ustawa polepsza stan osób bez naruszenia praw nabytych przez osoby trzecie. (4)

Ci, którzy pewnym ustawom bez wyraźnego nawet postanowienia prawodawcy moc wstecznego działania przyznają, liczą do takowych:

1. *Ustawy objaśniające*, czyli tak zwane *tłómaczenia autentyczne*; mówią oni bowiem, że ustawy te nie nowego nie wprowadzają, lecz tylko dają poznać to, co przed tłómaczeniem, to jest przed objaśnieniem poprzedniej ustawy, istotnie było prawem.

(1) Weber. l. c. Licz. 25. Mailher de Chassat. *Traité de l'interprétation des lois.* Paris 1836. *Partie supplémentaire* §. VI. Licz. 3.

(2) Mailher de Chassat l. c. Licz. 1. Merlin: *Répertoire universel et raisonné de Jurisprudence* T. VII. k. 552-555. wyraz. *Loi* §. 9. Licz. II.

(3) Mailher de Chassat l. c. Licz. 2.

(4) Merlin, l. c. Licz. 5. Zobacz także Wyrok z d 6. Czerwca 1810. w dziele Merlina «*Recueil des questions de droit*» pod wyrazem: «*prodigue*».

Ustawa objaśniająca twierdzą dalej, co do swoich skutków cofa się do dnia ustawy objaśnionej, aby tworzyła z nią jedno i to samo postanowienie. Każda bowiem ustawa mieści w sobie znaczenie prawne, to jest takie: jakie do niej prawodawca chciał przywiązać. To więc znaczenie chociaż później dopiero przez ustawę objaśniającą objawione, znajduje się od samego początku w ustawie objaśnionej i stosuje się do wszystkich czynności po ogłoszeniu takowej uzupełnionych. (1)

2. Ustawy *potwierdzające*, (2) *przywracające*, (3) *unieważniające*, i *wzmacniające*; (4) *zakazujące*, (5) *tudzież* takie, które zapełniają niedostatek wprawie, (6) *rozwiązują sprzeczności*, (7) albo *usuwiają moralną nie-*

(1) Weber, l. c. Licz. 36 i 80. Bergmann. *Ueber das Verbot derrückwirkenden Kraft der Gesetze. Hannover 1818.* § 10. Rudhardt: *Controversen im Code Napoleon. Würzburg. 1813.* Oddz. I. do nr. 2. §. 23. Häberlin: *Handbuch des deutschen Staatsrechts* T. 2. §. 301. Mailher de Chassat, l. c. § IV. Delvincourt: *Cours de droit civil. Paris 1819.* T. 1. k. 175. Toullier: l. c. Licz. 81. Zachariä: l. c. § 30. Glück: l. c. k. 145. Thibaut: l. c. §. 25. Warnkoenig l. c. k. 158. Wiesen: l. c. § 18.

(2) Rudhardt l. c. § 24.

(3) Bergmann l. c. § 11. 12. 26 i 31. tudzież inni przez niego powołani. Weber l. c. Licz. 28-35.

(4) Lynker, l. c. Th. 33. k. 39. 42. 43. Weber: l. c. Licz. 76.; Gajl. *pract. observ.* ks. II. obs. 9. Nr. 6.

(5) Bergmann. l. c. k. 186.

(6) Chabot de l'Allier, l. c. k. 72 i nast. Merlin l. c.

(7) Weber. l. c. L. 80 i 82.

nieprzyzwoitość (1), nakoniec które czynnościom sądowym przepisują pewne formy (2) wyjąwszy jeżeli czynności wprzód wykonane, mogą być bez trudności zmienionemi według nowych przepisów, i t. d. (3)

§ 3.

Zbierając teraz wszystkie przywiedzione dotąd rozumowania autorów, tudzież przepisy praw nadanych, następujące możnaby z nich wyprowadzić zasady.

1. Ustawy jedynie z wyraźnego postanowienia prawodawcy mogą mieć moc wstecznego działania (4).

2. Wsteczne działanie ustaw jakkolwiek wyraźnie postanowione, nie odnosi się do sporów, które przez ugodzenie się stron, lub wyrok sądowy są już ukończone (5).

(1) Bergmann l. c. k. 59. i tam powołani.

(2) v. Herrestorff: *üb. die Eigenheiten der Gesetze in Ansehung der Zeiten.* Frank. a. M. 1815. §. 11.; Perezii *praelectiones ad Codicem.* Antverpiae et Amstelodami. 1695. tit: *de Legib.* (1. 14.) N. 8.

(3) Weber l. c. Licz. 28. Domat. *Les lois civils dans leur ordre naturel.* Liv. préł. T. 1. Séct 1. § 14. Henne Rud. Christ: *de legibus ad praeteritum trahendis* Erfurt. 1757 § XXV.

(4) Dla zapobieżenia w téj mierze samowolności sędziów zwykle wydawane są ustawy przechodnie, to jest oznaczające stosunek między ustawą dawną a nową, względem których Zob. Struve l. c. § 29.

(5) Ograniczenie to we wszystkich prawie ustawach P. R. do przeszłości odnoszących się, czytać się daje, i niepotrze-

3. Ustawy objaśniające stosują się do wszystkich przypadków, które od czasu ustawy wyjaśnionej pod rozpoznanie przychodzą (1).

4. Jeżeli nowa ustawa zabrania czynienia jakich żądań dotąd pozwolonych, nie stanowiąc nic wyraźnie względem już nastąpionych, wierzyciel prawa, o które już przed tą ustawą dopomnieć się mógł (*cujus dies ante legem venit*;) może takowego i po ogłoszeniu nowej ustawy poszukiwać; co się zaś tycze żądań które po ogłoszeniu nowej ustawy mogą mieć miejsce, takowe do téjże zastosowanemi być winny. (2)

5. Ważność jakiej czynności lub aktu o ile ta zależy od zewnętrznej formy, uważaną być winna według téj ustawy, która w czasie nastąpienia czynu lub działanego aktu obowiązywała. (3)

§ 4.

Jeżeli atoli zwrócimy uwagę na istotę każdej ustawy, mianowicie: iż ta dopiero wtenczas za prawidło do przedsiębrania i oceniania czynności uważaną być winna, kiedy jako taka jest ogłoszoną;— że przed tém nie istniejąc, obowiązywać nie mogła; nietrudno nam bę-

ba koniecznie aby wyrok był prawomocnym, dosyć jest aby rzecz sądownie rozstrzygnioną była; albowiem, według *Novcl. 115 praef. et fin.* sędzia appellacyjny w zawyrokowaniu, do téj ustawy stosować się winien, która obowiązywała w czasie zapadnięcia poprzedniego wyroku.

(1) Zob. §. 8. Prawa Aust. § 15. Praw. Prusk. §. 9. i Patent. publ. wyżej powołane.

(2) L. 27. *C. de usuris.*

(3) L. 29. *C. de testam. Nov. 66. Capt. 1.*

dzie odgadnąć, że wszystkie wzmiankowane wyżej rozumowania nie są gruntownemi. (1)

Każda ustawa, czy ona jest objaśniającą lub unieważniająca i t. p. nie obowiązuje tylko od dnia jej ogłoszenia; dla tego nie może być onéjże nadawana moc wstecznego działania to jest wcześniejszego przed jej ogłoszeniem obowiązywania, jeżeli nie chcemy przypuścić téj niedorzeczności, iż to co nie istniało, za istniejące ma być uważaném.— Skoro zaś moc obowiązująca ustawy poczyna się z jej ogłoszeniem, wypływa ztąd ta następność, że stosowanie onejże, nie może równie mieć miejsca, aż dopiero od dnia ogłoszenia, i że jedynie w téjże obowiązującej mocy ustawy, ma swoją zasadę.— Działalność jednak ta ustaw, wynikająca z ich istoty, ulega różnym zmianom według różnaitości samych ustaw tudzież przypadków zastosowania wymagających, a dla tego samo stosowanie w rozmaitych przypadkach i ze względu na ustawy, różnem być musi. (2) Chcąc zatem wykazać zasady, jakich się w téj mierze trzymać należy, zwrócić potrzeba uwagę na naturę ustaw i przypadków pod rozpoznanie przyebodzie mogących.

§ 5.

Najgłówniejszy podział ustaw tak pod względem wykładu niniejszego, jako téż w całej nauce prawa jest: na *ustawy cywilne* w ścisłym znaczeniu, i na *ustawy postępowania sądowego*:

(1) Obszerniejszy rozbiór w tym przedmiocie zob. Struve l. c. §. 26-44.

(2) Struve, l. c. § 4.

Pierwsze są te, które stanowią jakie skutki z jakich przypadków prawnych wynikają; drugie wskazują sposób i porządek, w jakim skutki z przypadków prawnych wynikające prawnie urzeczywistnianiami, czyli dochodzoniami być winny.— Tamte przeto odnoszą się do istnienia, te zaś do poszukiwania skutków prawnych z pewnych przypadków. (1)

Przystępując więc do stosowania ustawy, rozróżnić przedewszystkiém należy; czyli rzecz idzie o *oznaczenie jakie skutki prawne wynikają z pewnego przypadku?*; czyli też o *urzeczywistnienie to jest o prawne dochodzenie tychże?* a ztąd wypływa:

Prawidło I. iż co do oznaczenia skutków prawnych z jakiego przypadku USTAWY CYWILNE; a co do *dochodzenia tychże* USTAWY POSTĘPOWANIA SĄDOWEGO, *stosowane być winny.*

Ponieważ zaś moc obowiązująca ustaw, następnie ich stosowanie, ma swoją zasadę w ogłoszeniu (§ 4.); ztąd więc:

Prawidło II. iż, czas w którym pewny przypadek istotnie nastąpił lub się wydarzył; jak również czas w którym skutki z tego przypadku wynikłe są dochodzone; uważać należy za wskazówkę ustaw, według których skutki oceniane być winny.

Wszystko, co jest z godnym zestawą, jest prawnem; dla tego też odpowiednie temu skutki za prawne uważać należy. Skutki te ze względu na osobę której korzyść przynoszą, to jest ze względu na uprawnionego, sta

---

(1) Pod tym wyrazem *przypadek* rozumiem każde działanie, czynność lub opuszczenie, tudzież jakikolwiek stosunek, z którego skutki prawne wynikać mogą.

nowią *prawo*; ze względu na tego, który je znosić musi, stanowią *obowiązek*. Jednocześnie przeto powstaje zawsze *prawo* z jednej, a odpowiedni temu *obowiązek* z drugiej strony. Jedno bez drugiego nie jest pojmowalnym (1), a ztąd czyli to idzie o skutki prawne z jakiego przypadku, odnoszące się do nabycia praw, czy też do zniesienia obowiązku, *prawidło* powyższe znajduje zastosowanie.

O ZASTOSOWANIU USTAW CYWILNYCH W ŚCISŁEM ZNACZENIU.

§ 6.

Przy stosowaniu ustaw cywilnych w właściwym znaczeniu, uważać znowu potrzeba na naturę przypadków, przedmiotem rozpoznania będących.

Przypadki te, albo są *jednochwilowe* to jest takie, które powstają i kończą się w jednej i téj samej chwili, a dla tego nie mają żadnej rozciągłości czasowej; albo takie, które trwają od czasu do czasu, to jest *rozciągają się* od jednej chwili do drugiej.

Wszystko to co się dzieje w jednej chwili, to jest: co w jednej i téj samej chwili powstaje i kończy się; nie ma żadnej rozciągłości czasowej, przywiązane jest do téj tylko jednej chwili, i ta tylko chwila w której przypadek następuje jest pojmowalną. Tak np. śmierć człowieka, wybuchnienie pożaru, odebranie rany i t. p. Wszystko to jest tylko jednochwilowem, nie ma żadnej

---

(1) Prawo Natury Słotwińskiego l. c. §. 32.

rozciągłości czasowej, chociaż tylko w samym czasie przytrafić się może; właśnie tak jak punkt w matematyce uważany nie ma żadnej rozciągłości, chociaż tylko w przestrzeni jest wyobrażalnym.

Skoro zatem przypadki jednochwilowe, ograniczają się do jednéj chwili, nie podlega przeto żadnej wątpliwości, że ta tylko chwila wskazywać może ustawę znajdującą zastosowanie; a tém samym:

Prawidło III. iż: do przypadków jednochwilowych ustawy w chwili ich nastąpienia obowiązujące stosowane być winny.

Przypadki jednochwilowe, mogą wynikać albo z woli człowieka, albo powstają bez wpływu teje. Pierwsze ze względu na tego od którego pochodzą, zowią się *czynami*; drugie *zdarzeniami*; jak np. naturalna śmierć człowieka, dojście pewnego wieku, i t. p. Do obydwóch tych gatunków przypadku, jako jednochwilowych stosuje się wzmiankowane teraz prawidło.

Czyn znowu może być albo:

a) *pojedynczy* to jest taki, iż sam jeden dostatecznym jest do ugruntowania prawa; albo *złożony*, kiedy więcej pojedynczych czynności do tego potrzeba. Do *pierwszych* należą: jako występki i pierwotne sposoby nabycia własności, np. zawłaszczenie; do *drugich*: kontrakty i cywilne sposoby nabycia własności.

W obydwóch tych przypadkach stosowanie ustaw według powyższego prawidła następować winno. Co się tycze bowiem pojedynczych czynów, te jako jednochwilowe, takowemu bezwarunkowo ulegają. Co się zaś tycze czynów złożonych, ponieważ te zawierają w sobie kilka pojedynczych czynności; każda przeto z tych odnoszoną być winna do ustawy w chwili jej nastąpienia moc obowiązującą mającej, bez względu na

to, czyli czyn pochodzi od uprawnionego, czy téż od obowiązanego; czyli jest przez ustawę pozwołonym lub zabronionym. (1)

W ocenieniu czynów pozwołonych, można wprowadzić rozróżnić formę od materyi. Lecz gdy kaźden czyn ulega ocenieniu według ustawy w chwili jego nastąpienia obowiązującej; dla tego tak pod względem formy, jako téż materyi ta ustawa ma być stosowana, która w czasie nastąpienia tegoż obowiązywała; a zład czyn jaki ważnym jest co do formy, jeżeli przez wówczas obowiązującą ustawę przepisane formalności zachowane były. Ważnym jest co do saméj materyi, jeżeli wówczas obowiązujące ustawy, przedsiębrać takowy dozwalały.

b) *Warunkowy* od warunku jakiego zawisty; albo téż z *granicą czasu*. Czyny te stanowią warunkowy przypadek. Nastąpienie warunku, nadejście granicy czasu, lub osiągnięcie pewności o nienastąpieniu takowych; są znowu same przez się przypadkami, z których skutki prawne wynikają; a jeżeli te przez sam czyn jak np. kontrakt lub testament są już ważnie przewidziane, według téj ustawy oceniane być winny, która w chwili nastąpionego czynu obowiązywała. Warunki bowiem te za jedną całość z czynem uważać należy; bo wre-

---

(1) Bardzo rzadkie atoli są przypadki, w którychby czynności pojedyncze, w czynie złożonym zawarte, odległemi co do czasu od siebie były; dla tego bardzo rzadko odróżnianie ich jest potrzebném, zwykle bowiem prawie jednocześnie następują; jak np. zobowiązanie się i przyjęcie zobowiązania w kontrakcie.

szcie warunek dopełniony wraca się w skutku swoim do dnia, w którym zobowiązanie zawartém było. (1)

§ 7.

Przypadki które trwają od czasu do czasu, bez czasowej rozciągłości nie są pojmovalne. Są bowiem ograniczone koniecznie dwiema chwilami, to jest: jedną od której się poczynają; drugą na której się kończą. Do tych przypadków należy: związek małżeński, wzajemne stosunki między ojcem i synem i. t. p. Związek małżeński trwa, od chwili zawarcia tegoż, aż do chwili jego rozwiązania. Stosunki wzajemne między ojcem a synem, trwają od chwili urodzenia się ostatniego, przy sposobienia, przyznania za swego, aż do chwili ustania władzy ojcowskiej. (2)

Ustawa obowiązuje od chwili jej ogłoszenia i tak długo, dopóki w miejsce jej inna znowu ogłoszona nie będzie; w chwili ogłoszenia nowej przestaje obowiązywać dawna (jeżeli inaczej wyraźnie nie postanowiono)

(1) L. 78. *D. de Verb. Oblig.* Ar. 1179. K. C. Glück l. c. k. 143. § 24.

(2) Trwanie atoli przypadku nie może byćbrane za jedno z temi, które znowu w nim samym następują; albo z temi czynami, lub zdarzeniami, które toż trwanie stanowią. I tak związek małżeński, różnym jest od jego zawarcia, od urodzenia lub śmierci dziecięcia, od nieprawego czynu jednego z małżonków; równie od kontraktu małżeńskiego, z którego stosunki majątkowe małżonków wynikają. Wszystkie bowiem wymienione przypadki odnoszone być winny do ustawy w chwili ich nastąpienia obowiązującej. (*Praw. III.*)

a t $\acute{e}$ m sam $\acute{e}$ m ka $\acute{z}$ da ustawa jedynie od dnia j $\acute{e}$ y olg $\acute{o}$ szenia i tylko dop $\acute{o$ ty, dop $\acute{o$ ki przez nast $\acute{e}$ pna $\acute{z}$ zmian $\acute{o}$ lub zmieniona nie b $\acute{e}$ dzie, stanowi prawid $\acute{l}$ o do ocenienia przypadk $\acute{o}$ w, kt $\acute{o$ re je $\acute{z}$ eli si $\acute{e}$ rozci $\acute{a}$ gaj $\acute{a}$ od czasu do czasu, do ustaw w czasie trwania ich obowi $\acute{a}$ zuj $\acute{a}$ cych odnoszone by $\acute{c}$ winny; zt $\acute{a}$ d:

*Prawid $\acute{l}$ o 1F. i $\acute{z}$ do przypadk $\acute{o}$ w kt $\acute{o$ rych trwa-
nie rozci $\acute{a}$ ga si $\acute{e}$ od czasu do czasu, te ustawy stos $\acute{o}$ -
wane by $\acute{c}$ maj $\acute{a}$, kt $\acute{o$ re w ci $\acute{a}$ gu tym obowi $\acute{a}$ zywa $\acute{l}$ y; i to
w tym sposobie, i $\acute{z}$ ka $\acute{z}$ da ustawa do tego czasu, w kt $\acute{o$ -
rym nast $\acute{a}$ pienie przypadku zbiega si $\acute{e}$ z j $\acute{e}$ y moc $\acute{a}$ obo-
wi $\acute{a}$ zuj $\acute{a}$ c $\acute{a}$, odnoszon $\acute{a}$ by $\acute{c}$ winna.*

W zastosowaniu ustaw do przypadku trwaj $\acute{a}$ -
cego od czasu do czasu, nale $\acute{z}$ y jeszcze uwa $\acute{z}$ ac $\acute{z}$ na
to w jaki sposob, ustawa nowa, zmienia dawn $\acute{a}$.

Zmiana ustawy dwojako nast $\acute{a}$ pic $\acute{z}$ mo $\acute{z}$ e, wed $\acute{l}$ ug
tego jak albo uchylone s $\acute{a}$ przypadki, albo te $\acute{z}$ zmienio-
ne skutki prawne z takowych wynikaj $\acute{a}$ ce. (1) Ka $\acute{z}$ den
skutek jest bezpo $\acute{s}$ rednio zawis $\acute{l}$ ym od przypadku jako
od swojej przyczyny, dla tego oboj $\acute{e}$ tn $\acute{a}$ jest rzecza czyli
z uchYLENIEM przypadk $\acute{o}$ w zmienione s $\acute{a}$ i skutki lub
przeciwnie.

Je $\acute{z}$ eli do tych samych przypadk $\acute{o}$ w, przywi $\acute{a}$ zane
s $\acute{a}$ inne skutki prawne; na $\acute{o}$ wczas od chwili w kt $\acute{o$ rej
nowa ustawa zacz $\acute{e}$ ta obowi $\acute{a}$ zywa $\acute{c}$, ju $\acute{z}$ nie te same
skutki kt $\acute{o$ re z dawn $\acute{e}$ j, lecz te kt $\acute{o$ re z now $\acute{e}$ j wy $\acute{p}$ ły-
waj $\acute{a}$ ustawy, maj $\acute{a}$ miejsce.

Je $\acute{z}$ eli przeciwnie przypadki s $\acute{a}$ uchylone, na $\acute{o}$ w-
czas od chwili obowi $\acute{a}$ zywania now $\acute{e}$ j ustawy, te tylko

---

(1) Struve l. c. § 7.

przypadki skutki prawne przynieść mogą, które są też ustawą oznaczone.

O ZASTOSOWANIU USTAW POSTĘPOWANIA SĄDOWEGO.

§ 8.

Powiedzieliśmy już wyżej (§ 5.), że *ustawy postępowania sądowego* są te, które wskazują jakim sposobem i w jakim porządku skutki prawne z przypadków wynikające prawnie urzeczywistniane, czyli dochodzone być winny. Częstokroć atoli ustawom tym dla zapewnienia ich wykonania, towarzyszy zagrożenie złem jakim prawnym na przypadek, gdyby zachowaniami nie były. Wówczas ustawa taka właściwie jest cywilną; stanowi bowiem skutki prawne, z niezachowania prawideł postępowania wynikające.

Kodex postępowania teraz obowiązujący np. w Art. 173. stanowi, iż wszelka nieważność pozwu lub aktu processowego przestaje być nieważnością jeżeli nie jest przedstawioną przed wszelką inną obroną lub excepcyją, wyjąwszy excepcyje o niewłaściwość sądu. Oznaczenie porządku w którym excepcycja ta ma być wnoszoną, jest prawidełm czyli ustawą postępowania; zagrożenie tém, iż przestaje być nieważnością, jeżeli w porządku wskazanym wnoszoną nie będzie, jest właściwie ustawą cywilną w znaczeniu ścisłym. Czyli zaś obydwie te różne postanowienia objęte są jednem przepisem lub przeciwnie, jest rzeczą obojętną; nie forma bowiem ale wewnętrzne znamię ustaw stanowi między niemi różnicę.

Równie rozwiązanie pytań: do kogo ma należeć obowiązek dowodu?, jaka okoliczność ma być dowodzoną?, jaka moc do pewnego rodzaju dowodu przywiązana być winna?, nie może być przedmiotem ustaw postępowania, lecz cywilnych; rozwiązanie bowiem to pociąga za sobą postanowienie skutków.— Jeżeli te dowody są takie, iż z nich wynika prawdopodobieństwo twierdzeń powoda; prawnym skutkiem tego jest, że pozwany przeciwności dowodzić musi; i na wzajem.— Moc dowodu jest prawnym skutkiem tego czynu, przez który tenże dowód poznalnym się staje.—

Ustawy postępowania sądowego w właściwem znaczeniu, stanowią tylko względnie tego: czyli skarga do téj lub owéj władzy wniesioną być winna?; w jakim przeciągu czasu zapozwanie ma następować?; co powinno obejmować w sobie?; jedném słowem co przy przedsięwzięciu czynności odnoszących się do postępowania sądowego zachowaném być powinno.

Czas w którym dochodzenie skutków jest przedsiębrane, wskazuje która ustawa postępowania ma być stosowaną (Praw. II.); lecz dopóki spór w przedmiocie jakim nie jest ukończonym, dopóty do każdéj czynności processowéj stosowanie ustaw postępowania znajduje miejsce.

Ustawa postępowania sądowego, od chwili jéj ogłoszenia, staje się prawidłem do ocaczenia wszystkich czynności processowych przedsiębranemi być mających i za takie uważaną być musi dopóty, dopóki przez następną zniesioną nie będzie; każda przeto czynność postępowania według téj ustawy następować winna która w tym czasie obowiązuje, bez żadnego względu na początek istnienia przypadku z którego skutki są dochodzone, a ztąd wypływa:

Prawidło V. iż do każdej czynności postępowania sądowego, ta ustawa stosowana być winna, która w czasie jój przedsiębrania obowiązuje.

Co się tycze skutków prawnych z przedsięwzięcia takowej czynności wynikających, de takowych ustawy według przywiedzionych prawideł pod ustawami cywilnemi, zastosowanie znajdują.

Wykazany zasady, których się przy stosowaniu
 ustaw nowych używać należy; przystępując z kolei do
 rozwiązania niektórych szczególnych przypadków.
 Wiadomo jest, iż w kraju naszym obowiązuje
 które w dawnej Polsce obowiązywały, obowiązują
 również ustawy dla Galicyi, Śląska, Księstwa
 Nowego, Litwy, Wielkiej i Małej, Pomorza, Śląska,
 które pozostały przez następną ogłoszoną Aukc. Czwor-
 wy, Austrii i Aukc. postępowania sądowego, zastępną
 nimi zostały. — W prawodawstwach tych odwołano się
 w wielu wypadkach rozporządzenia, a te ostatnie będą po-
 większą części przedmiot następnego rozdziału.

PRZYPADKI ODNOŚNIE SIE DO STANU OSÓB.

Wiadomo, iż (1) rozporządzenia zawsze stosownie ustawy
 do ważniejszych przypadków, odwołania ich w prze-
 szłość, używając: iż względnie stanu osób w ten czas,
 tylko nadaje się ustanowić nie wstecznego działania,

ODDZIAŁ II.

ROZWIĄZANIE NIEKTÓRYCH PRZYPADKÓW.

Wykazawszy zasady, których się przy stosowaniu ustaw nowych trzymać należy; przystępują z kolei do rozwiązania niektórych szczególnych przypadków.

Wiadomo jest, iż w kraju naszym oprócz ustaw które w dawniej Polsce obowiązywały, obowiązywały również Ustawy dla Galicyi Zachodniej przepisane, mianowicie: *Ustawa Cywilna* i *Ustawa powszechna Sądowa*; które później przez następnie ogłoszony *Kodex Cywilny francuzki* i *Kodex postępowania sądowego*, zastąpionemi zostały. — W prawodawstwach tych, odmienne są w wielu względach rozporządzenia, a te stanowią część przedmiot następnego rozbioru.

§ 1.

PRZYPADKI ODNOSZĄCE SIĘ DO STANU OSÓB.

WEBER, (1) rozróżniając zawsze stosowanie ustaw do wczesniejszych przypadków, od cofania ich w przeszłość, utrzymuje: iż względnie stanu osób wtenczas tylko nadaje się ustawom moc wstecznego działania,

---

(1) l. c. Licz. 41.

kiedy przez stosowanie onychże, stan osoby zwróconym jest do czasu, w którym jeszcze nie istniał; albo uważa się go za [nieistniejący wtenczas kiedy już istniał; albo nakoniec prawa i obowiązki które ze względu na stan osoby dotychczas miejsce miały, znoszą się za czas w którym nowa ustawa jeszcze nieobowiązywała. Przeciwnie zaś pytania: czyli pewien stan ma dalej trwać?— jakie prawa lub obowiązki odtąd do tego stanu mają być przywiązywane i jak dalece nadal sądownie poszukiwane być mają?— poddaje mocy obowiązującej ustawy nowój, zastrzegając, aby przez to wcześniejsze stosunki przed ogłoszeniem tejże ustawy wynikłe, utrzymane były.

BAUER (1) prawa ze stanu osób wynikające uważa za bezpośredni skutek ustawy, która takowe do osobistych przymiotów każdego przywiązuje. Dla tego, mówi on, ustawa nowa zaraz z jej ogłoszeniem podgarnia pod siebie i określa stan osób, a ztąd prawa osobowe już nie wedle zniesionój ustawy, lecz według nowój oceniane być winny.

1. Najważniejszy przypadek stanu osób dotyczący zdaje się nastęrczać przepis Art. 340. K. C. teraz obowiązującego, w porównaniu z §§ 139, 141 i 146 Cz. I. tudzież z § 447. Cz. III. Ust. Gal.

Art. 340. brzmi: «Poszukiwanie ojcowstwa jest zabronione.» — zaś,

§ 139. «Dziecię nieprawego łoża, ma prawo dopomnieć się u swoich rodziców o stosowne do ich majątku utrzymanie, wychowanie i zaopatrzenie.

---

(1) D. Anton Bauer «Ueber die Grenzen der Anwendbarkeit des Code Napoleon etc. Göttingen. 1814. k. 37.

§ 141. »Najbardziej ojciec obowiązany jest do utrzymywania dziecięcia z nieprawego łoża spółzonego; jeżeli zaś nie jest w stanie dopełnienia tego, obowiązek ten spada na matkę.»

§ 149. «Jeżeli komu sposobem w ustawie sądowej przepisany dowiedziono będzie, iż on z matką dziecięcia w szóstym aż do dziesiątego miesiąca przed jej położeniem obcował; ktoby to mimo sądu wyznał, albo się tém chlubił, na tego prawne po rozumienie spada, iż on dziecię spółdził.»

§ 447. «Kto białogłową zwodzi i z nią płodzi dziecię, płaci naprzód koszta porodzenia i położu, tudzież wypełnia inne w 3 Rozd. Cz. I. ustanowione obowiązki sądowe.»

Z przywiedzionych teraz przepisów Ust. Gal. wynika: *a)* że ojcowstwo może być poszukiwaném; *b)* że ojciec obowiązany jest do utrzymywania i wychowania dziecięcia z nieprawego łoża; *c)* że jest obowiązany do wynagrodzenia matce uwiedzionej.— Przepis zaś Art. 340. K. C. jest ogólny a nawet z wsteczną mocą obowiązujący; stanowi bowiem bezwzględnie że poszukiwanie ojcowstwa jest zabronioném i dla tego zdaje się iż skargi o ojcowstwo jakkolwiek z dawniejszych czasów, przyjętemi być nie mogą.— Przepis ten Art. 340. niweczający niejako prawa nabyte złagodzony jest przez Art. 17. Ustawy przechodniej z r. 1809. który brzmi:

«skargi niedozwolone kodeksem, jak np. o ojcowstwo, nie mogą być zanoszone od d. 1. Maja 1808; gdyby zaś przed tém zanesionemi i przyjętemi były mają być sądzone, tudzież gdzieby już

«wyrok prawomocny zapadł, wyrok takowy wykonany być powinien.» (1)

Stosownie przeto do tego przepisu przyjęcie i sądzenie skargi wtenczas [[tylko miałyby miejsce, gdyby już skargi te wyniesione i przyjęte były.— Podobnie utrzymują WEBER i BAUER. (2)

Lecz i ten przepis ustawy przechodniej, jak niemniej podobne utrzymanie nie odpowiada naturze rzeczy. Przypadkiem bowiem prawnym skargi o ojcowstwo jest nieprawe spółdzenie nastąpiłone pod powagą ustawy, która do takowego możliwość poszukiwania ojca, jako skutek przywięzywała. Jeżeli przeto czyn spółdzenia uzupełnionym został za tegoż prawa, żadnej wątpliwości podlegać nie może, że skarga o ojcowstwo, jakkolwiek dopiero za terażniejszego prawa wyniesiona, przyjętą i rozpoznawaną być winna. (3)

Przypuśćmy teraz że przed ogłoszeniem kodeksu, *A.* została brzemienną od *B.* lecz porodziła na 2 lata przed témże ogłoszeniem; *C.* została brzemienną od *D.* lecz dopiero po zaprowadzeniu kodeksu porodziła.—

Obiedwie te matki i ich dzieci wszczynają spór już za kodeksu: pierwsze o stosowne wynagrodzenie, drugie o alimenty. Czyli skargi te i z jakim skutkiem przyjęte być mogą?

Żądanie z strony matek wynagrodzenia opiera się na brzemienności; brzemienność ta jest przypadkiem

(1) Zobacz Dziennik Praw X. W. T. II. k. 84-69.

(2) Weber l. c. Licz. 42. Bauer l. c. k. 119 i nast. Zobacz także: Pfeiffer *üb. d. Anwendung eines neuen Gesetzbuchs (Germanien.)* III. T. k. 416. Chabot l. c. Art. *Enfans naturels.*

(3) Struve l. c. k. 233 i 236.

z którego obowiązek wynagrodzenia, jako skutek wynika; czas przeto kiedy takowa nastąpiła wskazuje ustawy stosowanemi być mające. Brzemienność w podaném pytaniu nastąpiła za Ust. Gal., a zatem żądane stosownie do téjże wynagrodzenie, przyznać wypada.

Żądanie z strony dzieci alimentów zasadza się nie tylko na samém spółdzeniu, lecz także na zostawaniu ich przy życiu; zostawanie to przy życiu jest przypadkiem rozciągającym się od jednego prawodawstwa do drugiego, dla tego wszystkie ustawy w ciągu tym obowiązujące (*Praw. IV*) znajdują zastosowanie, a następnie alimenty dziecięciu z *A.* spółdzonemu za czas przed wprowadzeniem kodeksu upłyniony, to jest za lat dwa, przyznane; zaś dziecięciu z *C.* urodzonemu, w zupełności odmówione być winny.

Podobnie rozwiązują się przypadki ze względu na przepis Art. 342 i 761 K. C. powstać mogące. (1).

2. Ustawa Gal. w § 176. Cz. I. stanowi: «Gdy ojciec umierając nie ustanowi żadnego opiekuna, lub ustanowi niezdolnego; opieka przechodzi naprzód do dziada z linii ojcowskiej, a po nim dopiero do matki.»

Kodex dzisiejszy w Art. 390. przeciwnie, przepisuje że opieka samém prawem należy do pozostałego przy życiu ojca lub matki.

Skoro tedy zmarły za Ust. Gal. ojciec nie ustanowił żadnego opiekuna, dziad małoletniego stosownie do powołanego przepisu objął opiekę. Po wprowadzeniu kodeksu matka upomina się z Art. 390. o przeniesienie do niej téjże opieki. Czyli to nastąpić może, lub przeciwnie?

---

(1) *Struve l. c. k. 235.*

Stosując do tego pytania przepis ustawy przechodniój w Art. 10. według którego, prawa i obowiązki ze stanu osób wynikające od dnia zaprowadzenia kodeksu nie inaczej jak podług niego sądzonemi być mają, wypada odpowiedzieć, iż na zasadzie wzmiankowanego Art. 390. matka do sprawowania opieki powołaną być winna. I nie inaczej; prawo bowiem opieki wypływa ze stanu matki jako takiój za nowego, a ze stanu dziada za dawnego prawa. Stan ten dziada lub matki przeciąga się od jednego do drugiego prawodawstwa, a tém samém od chwili ogłoszenia ustawy nowój, przepisom tejże ulega (*Praw. IV.*) (1)

Podobne rozwiązanie znajduje miejsce, co do trwania lub ustania opieki ze względu na wiek dziecięcia (2).

Różném atoli od przywiedzionych teraz, jest pytanie: czyli usamowolnione już dziecię pod powagą terażniejszego prawa, może być poddawane opiece, na przypadek, gdyby ogłoszone było nowe przeciągające pełnoletność jego do lat np. 24. których jeszcze nie doszło?— lub czyli opiekun, z powodu uchybienia w obowiązkach, może być za terażniejszego prawa pociągany do odpowiedzialności, kiedy prawo dawne za takie uchybienie nie czyniło go odpowiedzialnym?— W obudwoch bowiem tych pytaniach, przypadkiem którego skutki oceniane być mają jest czyn, mianowicie: *usamowolnienie i uchybienie w obowiązkach*, który według ustawy w czasie jego nastąpienia obowiązującej (*Praw. III.*) uważanym być winien (3).

(1) Struve l. c. k. 263. Bauer l. c. k. 43. 44.

(2) Bauer l. c. k. 42.

(3) Bauer l. c. k. 4. i 45.

3. Według § 251 i 252 Ust. Gal. Cz. I. marnotrąwcom zarząd majątku mógł być odebrany i kurator onymże dodany. Według kodeksu teraz obowiązującego, jakto z Art. 489. okazuje się, tylko pełnoletni w ciągłym stanie niedoleźności, pomieszania zmysłów lub szaleństwa będący, własnej woli, a następnie zarządu majątkiem swoim pozbawionym być może.

Zarząd przeto majątku utracają tylko te osoby, które w stanie dopiero wymienionym zostają. Co się tycze marnotrąwców, tym w Art. 513. t. k. jest jedynie zabronioném, aby się nie processowali, nie zawierali tranzakcyi, nie zaciągali długów, nie odbierali kapitałów ruchomych i z odebrania takowych nie kwitowali; tudzież aby nie alienowali dóbr swoich, ani téż je obciążali hipoteką bez przytomności *doradcy* przez trybunał im dodanego.

Podobnie we Francyi przed zaprowadzeniem kodeksu, można było rozrzutnym odebrać zarząd majątku i dodać im kuratora; a dla tego potem powstały wątpliwości w przedmiocie tym, czyli ten który za rozrzutnego, według dawnego prawa był uznany i miał dodanego kuratora, miał być na zasadzie powyższego przepisu kodeksu *samém prawém* przywróconym do zarządu majątkiem swoim, lub przeciwnie? (1)

Zdaje się że pytanie to odpowiedzią przeczną rozwiązane być musi.— Odebranie bowiem zarządu majątkiem, jest skutkiem uznania kogoś za rozrzutnego. Uznanie to stanowi zatem przypadek prawny, a dla tego

(1) Chabot l. c. Art. «*prodigue*» T. II. k. 174. Merlin l. c. wyraz «*prodigue*».

czas w którym nastąpiło, rozstrzyga które z ustaw stósowanemi być mają.

Wszakże nawet przywiedzione wyżej przepisy kodeksu, nie odnoszą się bynajmniej do tego, jak postępować należy z tymi, którzy już za rozrzutnych są uznani i zostają pod kuratelą; albowiem z Art. 489. to tylko wypływa, że odebranie zarządu majątkiem innym oprócz wyrażonym tamże osobom nastąpić nie może, a tém samym że przepis ten nie ściąga się do rozrzutnych; zaś z Art. 513 okazuje się tylko, iż rozrzutnym może być zabronione prawować się i t. d. W obydwóch przeto tych Artykułach nie ma żadnego przepisu względnie skutków prawnych uznania za rozrzutnego wynikających, a dla tego nie ma żadnej zasady do utrzymywania, iż kodex czyni w tej mierze jakie zmiany; lecz owszem wynika z powołanych przepisów, że skutki wzmiankowane według prawa w czasie którego uznanie za rozrzutnego nastąpiło istniejące, utrzymują się dalej dopóki przez właściwe sądy zniesionemi nie będą.— Po takowem zniesieniu rozrzutny wchodzi znowu w prawa niezależnej osoby; a jeżeli nanowo za rozrzutnego uznany zostanie, naówczas od chwili tego uznania, zaczynają się skutki Art. 513. oznaczone.

4. Ust. Gal. w § 48. Cz. I. stanowi: «W przypadku wątpliwym która z dwóch lub więcej osób zmarłych «pierwej umarła, a dowodu na to nie ma, wszyscy za «umarłych w jednym czasie uważani będą, i względem «przenoszenia prawa jednego na drugiego żaden spór «wynikać nie może.»— Kodex dziś obowiązujący w Art. 720. i nast: na przypadek jeżeli nie można rozpoznać, która z więcej osób pierwiej umarła, i inniemanie przeżycia przez okoliczności zdarzenia oznaczyć się nie da; ma na względzie wiek i płeć; tak, że obok jednakięj płci

rozdziela stopień wieku, a obok równego wieku domniemanie przeżycia przywiązuje do mężczyzn.— Pytanie, które z tych praw ma rozstrzygać, na przypadek wyniesionego sporu z tytułu pierwój nastąpionój śmierci jednój z dwóch osób?

W pytaniu obecném rzecz idzie o skutki prawne, to jest, o domniemanie przeżycia z śmierci wcześnijszój lub późnijszój jednogo z dwóch wynikające. Śmierć przeto wcześnijsza lub późnijsza, jest przypadkiem ocenienia wymagającym, a ten jako jednochwilowy według ustawy w czasie onegoż nastąpienia obowiązującej rozpoznawanym być winien. (*Praw. III.*). Jeżeli przeto śmierć nastąpiła za dawnego prawa, domniemanie jest że wszystkie osoby razem umarły; jeżeli za nowego, domniemanie przeżycia według tegoż prawa, albo ze względu na wiek młodszemu, lub starszemu; albo ze względu na płeć mężczyźnie przyznać należy (1).

§ 2.

PRZYPADKI ODNOSZĄCE SIĘ DO UMÓW.

Zobowiązania są najwężniejszym i najgłówniejszym sposobem, nabycia praw. Przymiot ten o tyle onymże atoli przyznanym być może, o ile wężnie, to jest według prawa następują. Warunki do ich wężności przepisane są różne w różnych prawodawstwach, a dla tego powstaje pytanie, czyli zobowiązanie wężnie za dawnego prawa nastąpione, według tegoż, lub też według no-

---

(1) Struve l. c. k. 257. Bauer l. c. k. 64. Weber l. c. Licz. 69.

wego, odmienne warunki przepisującego, ma być ocenianém?

W rozwiązaniu pytania tego, WEBER mając wzgląd na skutki z jakiego zobowiązania wynikające, czyni różnicę między temi, które wynikają z samego przepisu prawa i już za dawnego nastąpiły; a temi które dopiero i w skutku orzeczenia sądowego, nastąpić mają.

Co do pierwszych utrzymuje, iż skutki te pod pozorem że nowa ustawa inne oznacza, nie mogą być zmieniane bez cofania jej w przeszłość, gdyż inaczej przypuścićby należało, że zobowiązanie nie sprawuje skutku, jaki ustawa w czasie jego nastąpienia onemuż nadawała; albo, że sprawiło już taki jaki dopiero z nowej ustawy wynika. Co do drugich, twierdzi iż sędzia te ustawy stosować powinien, które obowiązują wczasie kiedy żądane jest od niego orzeczenie; bez względu na to, że zobowiązanie już dawniej przed nową ustawą nastąpiło (1).

BAUER znowu rozróżnia w każdym zobowiązaniu, *ważność jego nastąpienia, trwanie, skutki i wygaśnięcie.*—

Co do *ważności zobowiązania*, uważając na jego *zewnątrzną formę, podmiot* (t. j. osobę wpływającą do zobowiązania) i *przedmiot*; utrzymuje, że każde zobowiązanie za ważne uważać należy, jeżeli takowe stosownie do ustaw wówczas obowiązujących tak pod względem formy, jako też podmiotu i przedmiotu, ważne nastąpiło.

Co do *trwania*; twierdzi że nastąpienie onegoż do ustaw obowiązujących zastosowane, nie nadaje mu jesz-

---

(1) Weber l. c. Licz. 51.

cze bezwzględnej trwałości nadal, to jest za ustawy nowo ogłoszonej; lecz, powiada, rozróżnić potrzeba zobowiązania:

takie, które już za dawniej ustawy i stosownie do tejże wygasły; tudzież,

takie, które za dawniej ustawy ważnie nastąpiły, i po jej zniesieniu jeszcze trwają.

Względnie pierwszych utrzymuje, że ich wygaśnięcie jest skutkiem (pośrednim lub bezpośrednim) dawniej ustawy i przez wprowadzenie nowej zniesioném być nie może, ponieważ cofanie ustawy w przeszłość miejsca nie ma.

Względnie drugich rozwiązuje naprzód pytanie, czyli zawarte zobowiązanie przechodzi granice przez ustawę nową wskazane, lub przeciwnie. Jeżeli granice te są przestąpione, zobowiązanie po ogłoszeniu nowej ustawy utrzymać się dalej nie może.

Co do *skutków zobowiązania*, czyni BAUER różnicę między temi, które przed ogłoszeniem nowej ustawy wynikły; a temi, które dopiero wyniknąć mają. — Pierwsze jako należące do zakresu dawniej ustawy, mają być oceniane według tejże bez żadnego ograniczenia. Drugie, jeżeli oznaczenie takowych zostawione jest przez ustawę nową woli prywatnych, ulegają ocenieniu według ustawy dawniej, tej bowiem poddały się strony wyraźnie lub dorozumianie. Jeżeli przeciwnie; zastosowanie nowej ustawy znajduje miejsce.

Co do *wygaśnięcia zobowiązania*, przypuszczając że obadwa prawodawstwa różne w tym względzie obejmują przepisy, czyni różnicę między wygaśnięciem które na zasadzie dawniej a tém, które na zasadzie nowej ustawy ma następować. Jeżeli powód zniesienia zobowiązania, czerpanym jest z ustawy dawniej i jest takim, że zniesienie następuje sa-

mém prawem, takowe teraz nie może mieć miejsca, byłoby bowiem skutkiem ustawy, która już nie obowiązuje. Jeżeli zaś zniesienie zobowiązania ma być dopiero żądaniem sądownie, wówczas albo powód żądania tego, w ustawie nowój jest *zakazanym*; albo, jakkolwiek niezakazany ale téż wyraźnie *niepozwolony*. W pierwszym przypadku żądanie zniesienia nie ma miejsca; w drugim przeciwnie, tu bowiem powiedzieć można, że żądanie to należy do domniemanych warunków zobowiązania, a następnie takowe nie za sam skutek ustawy lecz także za wypływ woli uważać należy.

Gdy żądanie zniesienia zobowiązania nie na ustawie dawnój lecz na zasadzie nowój jest wnoszone, takowe może mieć miejsce, ponieważ jest bezpośrednim skutkiem tejże ustawy (1).

Te są zasady, które WEBER i BAUER przy stosowaniu ustaw do przypadków z zobowiązań wynikających, do zachowania podają. My zaś mając zawsze na względzie, że ustawy dla tego obowiązują, że są jako takie ogłoszone; a tém samém, że tylko w samej ustawie i naturze przypadków zasad stosowania szukać należy, przystępujemy do podania następnych przykładów, odnosząc takowe szczególnie do umów.

1. Ustawa Gal. w §. 26. umowy słowne uważała bez względu na obowiązuje; kodex teraźniejszy w Art.

(1) Bauer. l. c. k. 65-111. Zobacz także: Nippel. *Erläuterung des allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuches der österreichischen Monarchie*. Grätz. 1830. T. I. § 5. Licz. 6. k. 63-68.— Kostecki. *Praktische Regeln zur Auslegung und Anwendung der (Ci: Cr: und polit.) Gesetze*. Wien. 1823. § 37, k. 81.

1341. stanowi: «że powinien być zawarty akt przed notaryuszem lub z podpisem prywatnym o wszelkie rzeczy, które przenoszą sumę wartości 150 franków.» — Przypuśćmy że Piotr zobowiązuje się słownie do zapłacenia Pawłowi 300. złp. za dawnego prawa, z zachowaniem formalności przez toż wymaganych, i z powodu niedotrzymania, skarga wyniesiona jest przez Pawła za kodeksu. Czyli zobowiązaniu temu mają być przyznane skutki w przypuszczeniu że Piotr zaślania się nieważnością?

Nie inaczej; idzie tu bowiem o ocenienie skutków zaciągniętego zobowiązania; zobowiązanie to stanowiąc przypadek jednochwilowy (§ 6), nastąpiło ważnie za dawnego prawa, a zatem według *Praw. III.* i teraz jest ważnym, tém samym zaś skutki onemuż przyznane być muszą (1).

2. Według §. 185. Cz. III. Ust. Gal., wolno jest sprzedającemu żądać rozwiązania kontraktu kupna przedaży na ten czas, jeżeli mniej jak połowę wartości w pieńdżach otrzymał; kupującemu, jeżeli za rzecz kupioną więcej jak podwójną wartość zapłacił.

Kodex teraz obowiązujący w Art. 1674. możność tę zostawia jedynie sprzedawcy nieruchomości, na przypadek gdyby w $\frac{1}{12}$ częściach ceny był pokrzywdzonym.

Przypadkiem stosowania ustawy w podanym przykładzie, jest ukrzywdzenie. Czas przeto kiedy takowe nastąpiło, to jest czas zawarcia kontraktu (*Praw. III.*) jest skazówką ustaw które znajdują zastosowanie, tém

---

(1) Struve l. c. k. 238. Durant. l. c. T. I. Lic. 61. Ust. prz. Art. 13.

samém rozstrzyga czyli rozwiązanie kontraktu może mieć miejsce lub przeciwnie.— Jeżeli przeto kontrakt zawartym był za Ust. Gal., rozwiązanie onegoż dla tego np. że kupujący dwa razy więcej zapłacił, bez względu czy idzie o ruchomość lub nieruchomość, dopuszczoném być winno. Jeżeli zaś za terażniejszego prawa; przeciwnie (1).

Podobne rozwiązanie miałoby miejsce ze względu na przepis § 163. Cz: III. Ust. Gal. który dozwala zniesienia kontraktu zamiany, jeżeli jedna ze stron nie otrzymała ani połowy tego, co drugiej stronie dała; gdy kodex w Art. 1706. stanowi, że rozwiązani z przyczyny pokrzywdzenia, nie ma miejsca w kontrakcie zamiany.

3. Z Art. 1737. K. C. dzierżawa ustaje sama przez się przez wyjście czasu, gdy zrobiona była na piśmie. Przypuśćmy że nowe zapada prawo, które wymaga aby pomimo takiego upływu czasu, wypowiedzenie w oznaczonym terminie uczynioném było, inaczéj jest domniemanie, że kontrakt trwa dalej.

Przypadkiem, którego skutki według kodeksu są ustanie dzierżawy, a według nowego prawa odnowienie téjże, jest upływ czasu w kontrakcie oznaczonego bez zrobienia wypowiedzenia. Czas przeto w którym termin dzierżawy upłynął, uważać należy za skazówkę ustaw stosowanemi być mających; a tém samém jeżeli takowy skończył się za nowego prawa a niebyło wypowiedzenia, następuje odnowienie kontraktu: jeżeli za kodeksu, dzierżawa ustaje samém prawém (2).

(1) Weber l. c. Licz. 54. Bauer l. c. k. 109.

(2) Struve l. c. k. 242. Bauer l. c. k. 106.

4. Ust. Gal. w § 253. Cz. III. stanowi: «Jeżeli właściciel rzecz w dzierżawę puszczoną innemu zbył i już oddał, naówczas dzierżawca jeżeli nie ma prawa zastawu, winien ją następującemu nowemu posiadaczowi odstąpić.»— Kodex teraz obowiązujący w Art. 1743. odstępując od znanego przepisu Prawa Rzym: *w L. 9. C. de loc. cond.* zabrania nowemu nabywcy wyruszać dzierżawcę lub komornika, który ma dzierżawę urzędową, albo której data jest pewna.

Przypuścimy że kontrakt dzierżawy zawarty jest za Ust. Gal. na piśmie z zachowaniem formalności, a kontrakt sprzedaży za kodeksu; zachodzi pytanie czyli sprzedawca może wyruszyć dzierżawcę, lub przeciwnie?

Wyruszenie dzierżawcy jest skutkiem sprzedaży rzeczy dzierżawionej; sprzedaż przeto stanowi przypadek prawny z którego skutek, to jest wyruszenie lub niewyruszenie dzierżawcy ma być ocenianem; a tém samym czas nastąpienia onegoż wskaże ustawy zastosowanie znajdujące. Dla tego na podane pytanie odpowiedź przeczna bez wszelkiej wątpliwości nastąpić winna (1). Przeciwnie zaś, jeżeli sprzedaż nastąpiła za dawnego prawa.

5. Kodex dzisiaj obowiązujący w Art. 1850. czyni stowarzyszonego odpowiedzialnym wspólnie za każdą winę.— Przypuścimy że ogłoszona jest nowa ustawa, według której jedynie za wielką winę jest odpowiedzialnym.— Kontrakt spółki zawarty jest za kodeksu, a stowarzyszony dopuścił się winy lekkiej za nowego pra-

---

(1) Weber l. c. Licz. 55. Bauer l. c. k. 110—111. Wiesen l. c. k. 76—77.

wa.— Czyli za takową ma być odpowiedzialnym lub przeciwnie?

W rozwiązaniu tego pytania idzie rzecz o oznaczenie, czyli i jakie skutki prawne z winy lekkiej wynikają. Wina zatem jest przypadkiem stosowania ustaw wymagającym, a tém samym czas kiedy takowa nastąpiła, jest skazówką ustaw według których ma być ocenianym (*Praw. III.*). Dla tego stowarzyszony za winę lekką w podaném pytaniu wspólnie odpowiedzialnym być nie może. (1).

6. Ze względu na odmienne ustawy dotyczące wysokości procentu, posłużyć nam może za przykład przepis §. 257. Cz. III. Ust. Gal. pozwalający zastrzeżenia procentu przez umowę po $\frac{6}{100}$, w porównaniu z Art. 1907. kodexu teraźniejszego i § 3. D. X. W. T. IV. k. 19. według których chociażby procent wyższy był umówiony, nie może być jednakowoż przez sądy przysądzanym wyżej nad prawny, to jest po $\frac{5}{100}$ między cywilnemi a po $\frac{6}{100}$ między handlującemi.

W rozwiązaniu przypadków z powodu tych różnych przepisów powstać mogących nie należy spuszczać uwagi, że procenta nie są czém innym jak tylko wynagrodzeniem uskuteczniómem w podobnym rodzaju rzeczy, za pozbawienie się użycia rzeczy zpotrzebowalnej (2); ztąd wypływa, że przypadek którego skutki na prawie pobierania procentów i obowiązku dawania takowych zależą, wynika z pozbawienia się używania rzeczy pożyczonych, to jest ma swój byt w trwaniu sto-

(1) Struve l. c. k. 242. Bauer l. c. k. 62. Wiesen l. c. k. 65.

(2) Thibaut l. c. § 277.

sunku między dającym a biorącym na pożyczkę, czyli że jest przypadkiem rozciągającym się od czasu dawnego prawodawstwa, do nowego; skutki zatem ztąd wynikające za czas w którym pozbawienie się używania nastąpiło za dawnego prawa, według tego; a za czas jak trwa za nowego prawa, według takowego oceniane być winny (*Praw, IV.*).—Rozwiązanie takie wypływa właściwie z natury procentu, która jednakowoż przez umowy zmienianą być może,—można bowiem w umowie oznaczyć czas przez który dłużnik kapitał zatrzymać i procenta płacić jest obowiązany. Jeżeli oznaczenie takie ważnie jest zrobioném, dotrzymaném być winno; a dłużnik przez wcześniejsze oddanie kapitału, od obowiązku zapłacenia umówionego procentu nie jest uwolnionym. Toż samo stosuje się do przypadku, kiedy wysokość procentu zgodnie z obowiązującym prawem na pewny przeciąg czasu będzie oznaczoną. Wtenczas bowiem umówione procenta aż do upływu zakreślonego czasu zapłacone być winny, chociażby w ciągu tym wysokość procentów zmienioną była. W obudwóch tych przypadkach idzie tylko rzecz o ocenienie skutków kontraktu, które, stosownie do tego co powiedziano wyżej, według ustaw w czasie jego działania obowiązujących, następować winno.

Przeciwnie, co do procentów nie z umowy lecz z przepisów prawa lub z innej jakiegokolwiek przyczyny wynikających, jedynie tylko przepis prawa, lub ta przyczyna stanowi przypadek z którego pobieranie procentów jako skutek wynika, a tém samém jest skazówką ustaw które zastosowanie znajdują. (1).

---

(1) Struve l. c. k. 266. Weber l. c. Licz. 56.—

7. Ust. Gal. w §. 368. Cz. III. nawet dzieciom nie nadawała prawa żądania zniesienia umowy dożywotniego dochodu przez ojca zawartej, na zasadzie jakoby uszczerbku w części obowiązkowej.— Kodex terażniejszy w Art. 1970. uznaje wypłatę dożywotnią za zmniejszalną, jeżeli ta uczynioną była pod tytułem darmym, i przewyższa to czém pozwolono rozrządzać.

Przypadkiem stosowania ustawy jest uszczerbek w części obowiązkowej. Uszczerbek ten powstaje przez zawarcie kontraktu wypłaty dożywotniej; czas przeto w którym takowy nastąpił, jest oznaką ustawy do ocenienia skutków ztąd wynikających służyć; tém samém zaś skarga dzieci o zmniejszenie chociażby za kodeksu wyniesiona, nie powinna być przyjętą, jeżeli rzeczony kontrakt zawartym był za Ust. Gal.

8. Art. 2063. K. C. brzmi. «Oprócz przypadków oznaczonych w Artykułach poprzedzających, albo tych, które prawo na przyszłość formalnie oznaczyć może; zabronione jest wszystkim sędziom wyrokowanie przymusu osobistego, wszystkim notaryuszom i pisarzom przyjmowanie aktów, w których przymus osobisty byłby ułożonym a to wszystko pod karą nieważności, wrócenia nakładów i wynagrodzenia szkód wszelakich.»

Wprawdzie Artykuł ten, przez wzgląd na zawarte już przed jego ogłoszeniem umowy, w których przymus osobisty był zastrzeżonym, jak niemniej przez wzgląd na nastąpione inne czynności prawne, z których przymus osobisty nawet bez wyraźnego zezwolenia mógł mieć miejsce,— obejmuje w sobie wsteczne rozporządzenie, po-

przednie bowiem przed nim artykuły żadnego nie czynią wyjątku. — Lecz zezwolenie na przymus osobisty wyraźnie lub dorozumianie dawniej nastąpione, stanowi przypadek którego skutek za dawnego prawa zależał z jednej strony na możliwości aresztowania upornego dłużnika; z drugiej strony, na obowiązku poddania się takowemu. — Czas przeto nastąpionego zezwolenia, a zatem czas zawartego kontraktu wszczególności, rozstrzyga która ustawa ma być stosowaną, następnie zaś czyli orzeczenie przymusu osobistego, może mieć miejsce lub przeciwnie. I tak przypuścmy, że Paweł zaciąga pożyczkę od Piotra z wyraźnym poddaniem się przymusowi osobistemu na przypadek nie zapłacenia, co według istniejącego w ówczas prawa dozwoloném było. — Po ogłoszeniu kodeksu Paweł nie mogąc odebrać swojej summy, żąda orzeczenia przymusu osobistego na Piotra. W przypadku tym, według tego co wyżej powiedziano, orzeczenie przymusu osobistego nie może podlegać żadnej wątpliwości. (1)

9. Prawo dawne jak np. w Prawie Rzymskiém *Senatus Consultum Vellejanum*, każde zaręczenie kobiety uważało za nieważne. — Kodex teraz obowiązujący nie uważa ich za nieważne bezwarunkowo.

Przypadkiem stosowania ustaw jest zaręczenie; czas przeto w którym takowe nastąpiło, jest skazówką ustaw stosowanemi być mających, a tém samym stanowi o nieważności lub ważności zaręczenia. (2)

(1) Zob. Struve l. c. k. 236-238.

(2) Struve l. c. k. 243. Weber l. c. Licz. 62. Bauer l. c. k. 76. 94. Chabot. l. c. Art. «*Sénatusconsulte Vellejan.*» T. II, k. 350.

§ 3.

PRZYPADKI ODNOSZĄCE SIĘ DO MAŁŻENSTWA.

1. Według Art. 165. Kodeksu Cyw. dziś obowiązującego, małżeństwo obchodzone być winno publicznie, przed Urzędnikiem Stanu Cywil. jednego z przyszłych małżonków; w przeciwnym razie małżeństwo może być uznanem za nieważne, jak się to z Art. 193. t. k. okazuje. — Ust. Gal. nie znając ślubów cywilnych, nie wymagała téj formalności do ważności małżeństwa. —

Przypuśćmy tedy że małżeństwo jest zawarte za Ust. Gal. z dopełnieniem formalności taż przepisanych, a skarga o nieważność z powodu, iż przed Urzędnikiem Stan. Cyw. obchodzonem nie było, wyniesiona jest za kodeksu.

Zawarcie małżeństwa jest przypadkiem, którego ważność lub nieważność jako skutek ma być oceniana. Przypadek ten będąc jednochwilowym podlega ocenianiu według téj ustawy która w czasie jego nastąpienia obowiązywała (*Praw. III.*), tém samym zaś wzmiankowane małżeństwo, za ważne uznanem być winno, (1)

Podobne rozwiązanie ma miejsce, gdyby małżeństwo zawarte było nieważnie za dawnego prawa, chociażby formalności nowém prawem przepisane zachowane były. — I tak Ust. Gal. w §. 123. Cz. I. nie uznaje za nieważne małżeństw przez osoby wieloletnie bez zezwolenia rodziców zawartych. — Kodex teraz obowiązujący w Art. 151. 152. 153 i 182. stanowi przeciwnie. —

---

(1) Bauer l. c. k. 69. 75. Wiesen. l. c. k. 41-

Małżeństwo zawarte za dawnego prawa bez zezwolenia rodziców; zaś za kodeksu wyniesiona jest z strony tychże skarga o nieważność małżeństwa.— Czyli skarga ta może być przyjętą?

Zawarcie małżeństwa bez pozwolenia rodziców jest przypadkiem, którego skutki oceniane być mają. Przypadek ten nastąpił za dawnego prawa, to przeto a nie inne do ocenienia skutków ztąd wynikłych, za prawidło uważaném być może (*Praw. II i III.*); następnie zaś skarga o nieważność małżeństwa miejsca nie ma. (1)

2. Przypuśćmy że ogłoszone jest nowe prawo dozwalające skargi o zawarcie małżeństwa, jeżeli takowe przyrzeczoném było.— Kodex terażniejszy nie obejmuje tego przepisu. Po ogłoszeniu nowój ustawy wyniesione jest żądanie o zawarcie małżeństwa z powodu przyrzeczenia za kodeksu nastąpionego.

Przyrzeczenie zawarcia małżeństwa jest przypadkiem z którego obowiązek zawarcia tegoż jako skutek wynika. Skoro więc przyrzeczenie nastąpiło za kodeksu skarga o zawarcie jakkolwiek pod powagą nowego prawa wyniesiona, bez skutku pozostać musi. (2)

3. Mąż dozwolił żonie w kontrakcie małżeńskim zawierać umowy bez jego wpływu, a to stosownie do obowiązujących ustaw w czasie zawarcia małżeństwa. Prawo terażniejsze zabrania podobnych umów w Art. 1388. Zaczodzi pytanie czyli dozwolenie to męża, uważać należy teraz za nieważne lub przeciwnie?

Przyzwolenie ze strony męża w kontrakcie przedślubnym jest tym przypadkiem z którego możność żo-

(1) Wiesen l. c. k. 67. 68.

(2) Struve, l. c. k. 243.

ny działania bez wpływu męża jako skutek wynika. Przypadek ten nastąpił ważnie według wówczas obowiązujących ustaw, a gdy te tylko do niego stosowane być mogą (*Prdw. II. i III.*), widoczną przeto jest rzeczą, że żona z służącego jej prawa ogołocaną być nie może (1).

Inaczej ma się rzecz, jeżeli ta możność żony działania bez wpływu męża, jedynie z ustaw w czasie zawarcia małżeństwa obowiązujących pochodzi. Tu bowiem przypadkiem z którego prawa żony wynikają, jest stosunek małżeński który gdy trwa od jednego prawodawstwa do drugiego, podlega wszystkim ustawom w ciągu tym obowiązującym (*Praw. IV.*); a tém samym z ogłoszeniem nowój ustawy władza samowolnego działania żony ustaje (2).

4. Najważniejszym do małżeństw odnoszącym się przypadkiem, jest tyczący się wspólności majątkowej małżonków, którzy zawarli związek małżeński pod powagą Ust. Gal. bez zrobienia żadnego układu, a przeżyli epokę zaprowadzenia kodeksu dzisiaj obowiązującego. — Podobne przypadki przychodzą dotąd pod rozpoznanie sądów, a w rozstrzygnięciu ich nie tylko są różne wyroki sądowe, ale nawet różne są w tej mierze zdania prawników.

Wiadomo jest że Ustawa Gal. w § 326. Cz. III. wtenczas tylko uznawała wspólność majątkową między małżonkami, kiedy takowa między nimi wyraźnie

(1) Zob. Toullier l. c. T. 14. Licz. 13.

(2) Struve l. c. k. 246. Bauer l. c. k. 38. Chabot. l. c. Art. *autorisation maritale* T. 1. k. 31. Spangenberg. *Commentar ů. den Code Napoleon*. Göttingen. 1810, T. 1. § 82. nota 5. Licz. 2.

umowioną była.— Kodex dzisiejszy jak to z przepisu Art. 1393 i 1400. wnosić należy, na przypadek, gdyby nie było szczególnych układów, które ubliżają rządowi wspólności, albo go ograniczają; poddaje takową wspólności prawnej, to jest: uznaje wspólność majątków między małżonkami.— Art. 14. Ust. przechodniej z r. 1809 stanowi: «Wspólności majątków małżeńskich, wynikające z praw dawniejszych miejscowych, z powodu zawartego przed d. 1. Maja 1808. małżeństwa, mieć będą co do otworzonych spadków takową moc i skutki jakie im prawa takowe dawniejsze nadają jeżeli się spadek otworzył przed dniem 1. Maja 1808.— Wspólności zaś małżonków, którzy dożyli lub przeżyli d. 1. Maja 1808. uważane będą podług kodeksu.»

Na tym to Artykule oparciu niektórzy prawnicy utrzymują, że małżonkom weszłym w śluby małżeńskie pod powagą praw galicyjskich, służy prawo żądania wspólności, jeżeli dożyli lub przeżyli dzień ogłoszenia teraźniejszego kodeksu. Gdyby bowiem ustawa przechodnia, mówią oni, nie zmieniła stosunków majątkowych między małżonkami, to jest nieprzyznawała im wspólności na przypadek przeżycia zaprowadzenia kodeksu, nie byłaby w powołanym Artykule czyniła różnicy między dwiema epokami przeżycia lub niedożycia; lecz byłaby się wyraziła była ogólnie, iż wszystkie wspólności majątkowe małżeństw zawartych pod powagą praw dawniejszych, rozstrzygane będą według tychże praw.—

Inni przeciwnie opierając się na tym samym Art. 14. Ust. przechod. utrzymują: że takowy nie nadaje bynajmniej małżonkom wspólności majątkowej tam, gdzie jej nie było, lecz tylko urządza wspólności tych, którzy

ją mieli albo z praw dawniejszych miejscowych, albo z umowy ale stosunków bliżej nie oznaczyli; a ztąd wnoszą, że małżonkowie którzy zawarli małżeństwo pod powagą praw galicyjskich, a żadnej umowy co do wspólności majątkowej nie uczynili; nie mogą się odwoływać do wspólności prawnej i do przepisów kodeksu. W poparciu tego twierdzenia przywodzą dalej, że, przez przeciwne tłumaczenie artykułu tego byłyby: 1^{sze} zniszczone prawa nabyte małżonków do wyłącznej własności majątków, jakie im z § 327. Cz. III. Ust. Gal. służyły, i wzmiankowany artykuł 14. zostawałby w widocznej sprzeczności z Art. 9. téjże saméj ustawy, który wyraźnie stanowi, iż: «prawa przed ogłoszeniem kodeksu zupełnie nabyte (*jura quaesita*) do których osiągnięcia nie potrzeba żadnego dalszego stanowczego czynu nie mogą być wzruszane, ani nadwerężane na zasadzie kodeksu; chyba czynnościom takowém zakaz wyraźny prawa (*jus prohibitivum*) był przeciwny.» 2re. naruszony byłby przepis Art. 2. K. C. według którego ustawa obowiązuje tylko na przyszłość.— (1)

Przeciwko temu atoli, pierwsi obstając przy swém zaślaniają się artykułem 14. wyżej powołanym, odpowiadając: *Co do* 1. Artykuł 14. obejmuje dwa różne rozporządzenia. W okresie pierwszym, utrzymywane są w zupełności prawa małżonków takie, jakie z zawartego wynikają małżeństwa; bo małżonek który przeżył drugiego przed ogłoszeniem kodeksu, miał już prawo nabyte successyi, które według Art. 9. téjże Ustawy nie

(1) Zob. dokładny rozbiór tego przedmiotu w piśmie Słotwińskiego «*Themis*.» Kraków 1834. Poszyt 1. k. 8-15.

może być już wzruszane ani nadwerężane, na zasadzie kodeksu. Przeciwnie peryjod drugi stosuje się do przypadku, kiedy oboje małżonkowie przeżyli epokę zaprowadzenia kodeksu, to jest: kiedy jeszcze nie mieli rzeczywiście nabytego prawa do spadku, a dla tego w urządzenie ich stosunków wniósł się kodex, i nie naruszył przez to praw ich nabytych, gdyż te stają się dopiero takimi z dniem śmierci jednego z nich. *Co do 2.* Nie można utrzymywać aby Art. 2. K. C. przez przyznawanie małżonkom wspólności majątkowej miał być naruszany, bo żądanie przyznania wspólności, opartém jest na czynie przeżycia małżonka za kodeksu następnym a dla tego za przeszłość uważanym być nie może.

Obydwa te zdania opierają się na tłumaczeniu ustaw nadanych; przystąpmy teraz do rozwiązania przedmiotu tego, według prawideł z mocy obowiązującej ustawy i natury przypadków zastosowania wymagających, wyprowadzonych. (1)

Nie podlega wątpliwości żadnej, że wspólność majątkowa małżonków według Ustawy Gal. wynikała jedynie z umowy, a przeciwnie za prawa teraz obowiązujące jest bezpośrednim skutkiem zawarcia małżeństwa.— Przypadkiem przeto prawnym z którego wspólność majątkowa jako skutek wynika, co do małżeństw pod powagą dawnego prawa zawartych, jest umowa;

---

(1) Ustawa przechodnia z d. 1/13 Czerwca 1826. w Krol. Pol. przy ogłoszeniu księgi 1. kodeksu Cyw. wydana, i w T. 10. Dziennika praw zamieszczona; nie następuje téj wątpliwości stanowiąc w Art. 12. «stosunki majątkowe małżonków uważane będą podług przepisów tego prawa, które w czasie zawarcia małżeństwa obowiązywało.»

co do małżeństw za teraźniejszego prawa nastąpionych, samo zawarcie małżeństwa. (1)

Jeżeli małżeństwo zawarte było pod powagą prawa dawnego bez zrobienia żadnego co do wspólności układu, a małżonkowie dożyli lub przeżyli epokę zaprowadzenia teraźniejszego kodeksu; przypadek prawny wspólności nie istniał przed tą epoką, a zatem co do majątków po ten czas przez małżonków posiadanych, przepisy kodeksu stosowanemi, następnie zaś wspólność żadnemu z nich przyznawaną być nie może. — Lecz ustawa każda od chwili jej ogłoszenia obowiązuje, a znosząc przeciwną jej dawną, swoją rozposciera władzę. Od czasu przeto zaprowadzenia kodeksu, wspólność majątków małżeńskich pomimo tego, że żadnego nie było układu, zaczyna swój byt i trwa tak długo jak długo trwa związek małżeński. Trwanie to stanowi przypadek rozciągający się od czasu do czasu, to jest, od jednego prawodawstwa do drugiego. Wszystkie przeto ustawy, które w ciągu tym obowiązują według tego jak powiedziano w *Praw. IV.* znajdują zastosowanie. Dla czego z dniem ogłoszenia kodeksu, jego przepisy stanowią pod względem stosunków majątkowych małżonków; tém samém zaś wszystko to co od dnia tego małżonkowie zyskają lub tracą, do wspólności w sposobie przez wzmiankowany kodex oznaczonym, policzone być winno.

Jeżeli przeciwnie przy zawarciu małżeństwa pod powagą dawnego prawa, zrobiony był układ o wspólność majątków; wówczas przypadkiem takowej jest u-mowa, do której według *Praw. III.* ustawa w czasie

---

(1) Zobacz Art. 1399. K. C.

zawarcia onejże obowiązująca stosowaną być winna; a tak bez względu na to czyli małżonkowie przeżyli lub nie dożyli epoki zaprowadzenia kodeksu, jedynie według praw dawnych ocenianiu ulega.

5. Kodex teraz obowiązujący w Art. 231. dozwala rozwodu z powodu ciężkich obelg.— Przypuśćmy że nowe prawo jest ogłoszone, które albo nie dopuszcza rozwodów, albo inne przyczyny do tego naznacza. Jeżeli przeto idzie o rozwiązanie, która z ustaw tych ma być stosowaną, nie trzeba spuszczać z uwagi że czyn lub zdarzenie przyczynę rozwodu stanowiące, jest przypadkiem, którego skutki oceniane być mają; a tém samym że czas w którym przypadek ten nastąpił, jest skazówką ustawy zastosowanej znajdującej (*Praw. III*). Zawarcie małżeństwa, jako też wyniesienie skargi o rozwód, nie mają tu żadnego wpływu; prawo bowiem żądania rozwodu, nie wypływa ani z pierwszego ani z drugiego, lecz tylko z czynu lub zdarzenia; a dla tego w tej tylko ustawie szukać można zasady do rozwodu, która obowiązując, uważała za taką nastąpiony czyn lub zdarzenie (1).

§ 4.

PRZYPADKI DOTYCZĄCE PORZĄDKU DZIEDZICZENIA.

Spadek otwiera się z dniem śmierci spadkodawcy. Śmierć przeto, jest przypadkiem prawnym z którego prawo spadkowości jako skutek wynika; tém samym zaś

---

(1) Struve l. c. k. 246. Wiesen l. c. k. 35-36. Nippel l. c. k. 68.

czas, w którym takowa nastąpiła, jest skazówką ustaw w tej mierze stosowanemi być mających (*Praw. III.*). Zgodnie z tém położyła zasady Ustawa przechodnia w Art. 11. stanowiąc: «Prawne dziedziczenie (*successio ab intestato*) uważane będzie podług czasu śmierci osoby tej, po której otworzył się spadek. Jeżeli śmierć ta nastąpiła przed d. 1. Maja 1808 r., zachowane będą prawa dawniejsze, jeżeli zaś na tym dniu lub później zachowane będą przepisy kodeksu. (1).

Powyższe atoli prawidło jak równie i przepis Art. 11. stosuje się i stosowanym być winien do tych tylko przypadków dziedziczenia, gdzie takowe na mocy samego prawa, bez żadnego wnięszania się umowy lub innego jakiegokolwiek czynu człowieka prawem w czasie nastąpienia jego obowiązującym dozwolonego, ma miejsce; wtenczas bowiem śmierć spadkodawcy jest jedynym przypadkiem, dla którego otwiera się spadek, a następuje prawo spadkowości jako jej skutek. I tak:

1. Prawa dawne polskie wyłączały córki od spadków po rodzicach, i tylko obowiązywały braci do wyznaczenia im posagu (2). Ustawa Gal. w § 534. Cz. II. i kodex terażniejszy w Art. 745 powołuje dzieci do spadku bez żadnej różnicy ze względu na płeć. Zachodzi pytanie, czyli wyposażona za prawa polskiego córka, ma jakie prawo do spadku po swych rodzicach, który się za Ust. Gal. lub teraz otworzył?

2. Ustawa Galicyjska w §. 556. Części II. po-

(1) Podobne postanowienie obejmuje *Patent publikacyjny pruski* w § 13. Zob. Kostecki. l. c. § 37. k. 78.

(2) Vol. VI. fol. 549. Tit. *Jus Terrestre*.

wygaśnieniu 6ej linii, powołuje do spadku pozostałego przy życiu małżonka. Kodex teraz obowiązujący stosownie do Art: 7. 55. i 767. powołuje go do spadku wtenczas dopiero, gdy nie ma krewnych do 12go stopnia, ani dzieci naturalnych.

3. W §. 557. Cz. II. Ust. Gal. postanowiono że pozostałemu przy życiu małżonkowi czyli ma swój własny majątek lub przeciwnie, należy się z każdym dziećciem równa część dziedzictwa do dożywotniego użytku. Prawo teraz obowiązujące nie nadaje żadnemu z małżonków takiego dobrodziejstwa.

4. Art. 756. K. C. terazniejszego nie uznaje dzieci naturalnych za dziedziców, i tylko wtenczas dozwala im praw na dobrach zmarłego ojca lub matki, gdy są prawnie uznane; żadnego zaś im prawa nie daje na dobrach krewnych ojca lub matki. §. 560. Cz. II. Ust. Gal. przeciwnie, dzieci z nieprawego łoża równo z dziećmi prawnymi uznaje za prawnych następców w spadku po ich matce.

We wszystkich teraz wymienionych i tym podobnych przypadkach, śmierć spadkodawcy rozstrzyga która z ustaw stosowaną, a następnie czyli i komu, tudzież w jakiej części prawo do spadku przyznanem być winno.

Lecz jeżeli prawo dziedziczenia nie z samego przepisu ustawy, ale zarazem i z czynu jakiego wynika, np. z umowy itp.; wówczas prawnym przypadkiem którego skutki to jest prawo spadkowości, oceniane być mają, nie jest śmierć spadkodawcy, ale położenie tego czynu; tém samém czas kiedy czyn ten nastąpił, wskazuje którą z ustaw zastosowanie ma miejsce (1). Naprzykład:

---

(1) Struve l. c. 247. 248. Chabot l. c. Art. *Donaires* T. 1. k. 312. Pfeiffer l. c. k. 443.

5. Według § 513. Cz. II. Ust. Gal. umowa dziedziczenia jest ważną. Kodex obowiązujący w Art. 1130. zabrania wszelkich układów względnie nieotworzonego jeszcze spadku.

Przypuśćmy że umowa dziedziczenia jest zawarta ważnie za Ust. Gal; śmierć spadkodawcy następuje za kodeksu. Zachodzi pytanie czyli umowie téj ma być przyznany skutek lub przeciwnie?

W obecnym przykładzie, dzień śmierci spadkodawcy na uwagę brany być nie może: położony bowiem został czyn przez zawarcie umowy, od którego dziedziczenie zawisło, a tém samém umowa ta jest przypadkiem prawnym ocenianiu ulegającym; zaś śmierć spadkodawcy jest tylko warunkiem którego skutki za jego nadéjściem cofają się do dnia zawartéj umowy; czas przeto nastąpienia przypadku, to jest umowy dziedziczenia, jest skazówką ustawy zastosowanie znajdującéj (*Praw. III.*), a następnie wzmiankowanéj w pytaniu umowie skutki odmawiane być nie mogą.

Toż samo rozwiązanie służy do umowy zrzeczenia się spadku z §. 528, Cz. II. Ust. Gal; które wzmiankowanym Art. 1130. K. C. jest zabronione (1).

6. Nierównie atoli ważniejszymi są przypadki, które pod względem spadków testamentowych do rozwiązania przychodzą; a pierwszym pytaniem następczącém się w téj mierze jest zaiste: czyli testament ważnie według dawnego prawa uczyniony, jest ważnym za nowego odmienne przepisy w tym względzie obejmującego, lub przeciwnie?

---

(1) Weber Licz. 49. Chabot l. c. Art. *Contrats* T. 1. k. 135.

W rozwiązaniu tego pytania, po największej części rozróżniano wewnętrzną i zewnętrzną formę testamentu (1). Ustawa przechodnia tych samych trzyma się zasad, stanowiąc w Art. 12: «Testamenta, Kodycylle, zapisy dożywociów i t. d. bądź jednostronnie bądź też o-
«bustronnie, przed dniem 1. Maja 1808 r. podług praw
«ówczasowych ważnie uczynione, zatrzymują co do
«formalności zupełną moc i ważność swoją.»

«Co zaś do *osnowy* czyli rozrządzenia ostatecznego, należy uczynić różnicę:»

«czyli osoba urządzenie takowe czyniąca umarła przed
«d. 1. Maja 1808 r., lub później.»

«W pierwszym przypadku prawa dawniejsze zachowane będą, w drugim zaś przepisy kodeksu Napoleona.»

Dalej co do zdolności osób, ustawa ta czyni różnicę między zdolnością:

a) czynienia testamentu lub innego ostatecznego rozrządzenia (*testamenti factio activa*);— a

b) zdolnością nabywania czyli przyjmowania przez testament lub inne ostateczne rozrządzenie (*testamenti factio passiva*).

Co do zdolności czynienia testamentu, albo przepisy dawniejszego prawa różnią się od kodeksu, a w ten czas:

«zachowane będą prawa te, według których testament lub inne rozrządzenie ostateczne przy swych
«skutkach i mocy utrzymaném być może.»

---

(1) Grolmann *ausführ. Handbuch üb. d. Code Napoleon Giessen.* 1810. T. 1. k. 25. Chabot l. c. Art. Testament T. II. k. 383 i nast. Bauer l. c. k. 68. 180.

albo też przez nowe prawo zdatność czynienia testamentu jest tylko ograniczoną, i wówczas:

«stanowczemi będą prawa te, jakie w czasie śmierci «czyniącego testament przy powadze były.»

Co do zdolności nabywania z testamentu, stosowane być mają przepisy kodeksu, jeżeli robiący testament przed d. 1. Maja 1808., umarł w tymże dniu lub później.

Rozróżnienie jednak takie nie ma gruntownej zasady, ściąga się do małej liczby tylko przypadków które przy spadkach testamentowych zachodzić mogą, a w przedmiocie niniejszego wykładu żadnej ważności mieć nie może.

Ażeby testament rzeczywiście mógł mieć skutki prawne, potrzeba koniecznie:

- a) iżby uczynionym był stosownie do ustaw w czasie działania jego obowiązujących;
- b) ciągłego, przynajmniej przez pozostawienie w swój mocy objawionego na jego osnowę zezwolenia z strony testatora, aż do jego śmierci.

Jeżeli testament zaraz z początku wbrew ustawom obowiązującym jest działanym, wówczas zaraz z początku jest nieważnym, żadnym, i przez upływ czasu ważności odzyskać nie może (1).— Ztąd już okazuje się mylność czynienia różnicy między wewnętrzną a zewnętrzną formą testamentu. Każdy bowiem testament bez względu na tę różnicę jest ważnym, jeżeli jest ważnie według obowiązujących ustaw działanym, i przeciwnie.—

Jeżeli testament ważnie jest działanym i żadna nie zaszła czynność z którejby okazywał się zamiar te-

---

(1) Zob. L. 29. D. de reg. jur.

statora zniesienia lub zmienienia testamentu; testament ów wprawdzie dopiero z śmiercią testatora nabiera skuteczności, lecz skuteczność ta według tych ustaw ocenianą być winna, które w czasie działania jego obowiązywały; ważność bowiem jakiego aktu, zależy na tém, aby z niego skutki wyniknęły; a zatem do ocenienia tychże skutków nie inne ustawy stosowane być mogą tylko te, które co do samej ważności aktu zastosowanie znajdują. Zawarcie aktu jest czynnością jednochwilową (§. 6.), dla tego więc ulega ocenieniu według tych ustaw, które w czasie nastąpienia jego obowiązywały (*Praw. III.*); następnie zaś te same ustawy do ocenienia skutków z aktu (*testamentu*) wynikających, to jest do orzeczenia ważności lub nieważności jego stosować należy.

Jeżeli przeciwnie okazuje się że spadkodawca przedsięwziął czynność do zniesienia testamentu w całości lub w części zmierzającą; czas w którym czynność ta przedsiębrana była, wskazuje ustawy do ocenienia skutków z nastąpienia takowej t.j. do uznania ważności lub nieważności testamentu za prawidło służyć mające (1).

Postępując według tych zasad nie trudno będzie rozwiązać następujące przypadki:

7. W §. 365. Cz. II. Ust. Gal. postanowiono: «iż małoletni po skończonym roku 18. czynić może testament bez żadnego ograniczenia, zaś od roku 16 do 18. «jedynie za dozwoleciem wyższej opieki.» Kodex obowiązujący w Art. 904. dozwala małoletniemu lat 16. mającemu rozporządzać dobrami swemi przez testament

---

(1) Struve l. c. k. 250. 251. Wiescu l. c. k. 48.—
Nippel l. c. k. 69.

lecz tylko wilości wyrównywającej połowie, którą prawo pełnoletniemu rozporządzać pozwala.

Testament uczyniony przez małoletniego za Ust. Gal. w którym rozporządził całością tego co mu prawem dozwolono było; śmierć jego nastąpiła za kodeksu; pytanie czyli testament ten jest ważnym?

Ocenienie ważności lub nieważności testamentu, odniesioném być winno do czasu, w którym tenże był zdziałanym. Za Ust. Gal. mógł małoletni rozporządzać całą częścią rozrządzalną, dla tego testament ten na zasadzie kodeksu teraz obowiązującego wzruszany być nie może; i w tym względzie zgodne jest postanowienie ustawy przechodniej (1).

8. Według §. 453. Cz. II. Ust. Gal. zapis rzeczy cudzej był ważnym, jeżeli testator wiedział, że rzecz legowana była cudzą. Art. 1021. kodeksu obowiązującego, bez względu na to czy testator wiedział lub nie wiedział o tém, zapis rzeczony uznaje za nieważny.

Zachodzi pytanie, czyli taki zapis za dawnego prawa uczyniony, jest ważnym lub przeciwnie; skoro śmierć testatora nastąpiła za terażniejszego prawa?

Ważność lub nieważność zapisu ulega ocenieniu według ustaw obowiązujących w czasie kiedy był robionym. Odpowiedź przeto twierdząca nie podlega żadnej wątpliwości, chociaż zapis ten stosownie do Art. 12. Ust. przechod: za nieważny uznany byćby musiał.

9. Skutki prawne z testamentu wynikające, nie mogą być brane za jedno z temi prawami, które aczkol-

---

(1) Durant. I. c. T. I. Licz. 40. 50. 62. Kosteckí I. c. k. 81.

wiek mają związek z testamentowými spadkami, z testamentu jednak nie wypływają, i są od niego niezawisłymi.—Do tych należą: *prawa dziedzica koniecznego i prawo wydziedziczenia.*

Prawa dziedzica koniecznego nie mają zasady swojej w testamencie, lecz w szczególnym stosunku, w jakim tenże z spadkodawcą w dzień jego śmierci zostaje.—Stosunek w którym osoba pewna w dniu śmierci drugiej z nią się znajduje, jest przypadkiem z którego uważanie kogoś za dziedzica koniecznego i przyznanie onemu jako takiemu praw, wynika; a tém samém ustawy w czasie zaistnienia stosunku tego obowiązujące, stosowane być winny. I tak:

9. Ust. Gal. w §. 568. Cz. II. między dziedziców koniecznych liczy także pozostałego małżonka, oznaczając dla niego część obowiązkową w $\frac{1}{3}$ tego, coby mu bez testamentu przypadło.—Kodex terażniejszy żadnej dla niego nie oznacza legitymy, stanowiąc w Art. 916. że: «kiedy nie ma wstępnych ani zstępnych, szcudroblowości przez akta między żyjącymi lub testamenta, cały majątek zająć mogą.»—Śmierć jednego z małżonków następuje za kodeksu, a zmarły małżonek testamentem przed zaprowadzeniem kodeksu zdziałanym, rozporządził całym swoim majątkiem; skarga o przyznanie części obowiązkowej wyniesiona jest za kodeksu.—

Przypadkiem z którego prawo żądania części obowiązkowej jako skutek wynika, jest stosunek małżonka w jakim pozostały przy życiu w dniu śmierci znajdował się z zmarłym. Skoro przeto śmierć jednego z nich nastąpiła za terażniejszego prawa, stosunek ten między małżonkami nie jest takim, aby nadawał pozostałemu przy życiu prawo żądania części obowiązkowej.

Jeżeli przeciwnie śmierć jednego z małżonków nastąpiła za dawnego prawa, stosunek między nimi nadawał im prawo wzmiankowane, a tém samém skarga chociażby dopiero za kodeksu wyniesiona, skutek otrzymać powinna (1).

10. Wydziedziczenie, ze względu na wydziedziczonego uważać można niejako za karę prywatną, a czynność której się tenże dopuścił i która stanowi powód wydziedziczenia za jako-występek. Jako-występki stanowiąc przypadek jednochwilowy, oceniane być winny według ustawy w czasie ich nastąpienia obowiązującej, dla tego też w orzeczeniu, czyli wydziedziczenie może mieć miejsce lub przeciwnie, nie do innych, jak tylko do tych, które w czasie nastąpienia czynności powód do tego stanowiącej obowiązują, stosować się należy.—Przypuśćmy przeto, że Piotr w testamencie za Ust. Gal. zdziałanym wydziedzicza córkę swoją za to, że ta porzuciwszy przystojne zameęcie, stała się przedajną nierządnicą (§. 579. Cz. II. N. 8). Śmierć testatora następuje za kodeksu terażniejszego, a skarga z strony wydziedziczonej o uchylenie wydziedziczenia równie za kodeksu jest wyniesiona.

Kodex terażniejszy jakkolwiek żadnego wyraźnego przepisu co do wydziedziczenia nie obejmuje, stanowi jednakże w Art. 727. trzy tylko przypadki w których wyłączenie od spadku ma miejsce, mianowicie jeżeli: a) jest kto zaskarżonym, że zadał albo usiłował zadać śmierć nieboszczykowi; b) kto przeciw umarłemu

---

(1) Struve. l. c. k. 251-252.

zanosił skargę główną uznaną za potwarz; c) dziedzic uwiadomiony o zabójstwie umarłego nie zaniósł o to skargi do sądu.— Artykuł ten 727. porównany z Art. 913 t. k. ograniczającym szczodrobliwość, a t $\acute{e}$ m sam $\acute{e}$ m nakazującym pozostawienie dla dzieci części obowiązkowej przekonywa, że wydziedziczenie miejsca mieć nie może.— Zachodzi przeto pytanie, czyli wzmiankowane wyżej wydziedziczenie utrzyman $\acute{e}$ m lub uchylon $\acute{e}$ m być winno?—

Czyn powodem wydziedziczenia b $\acute{e}$ dący, to jest porzucenie przez c $\acute{o}$ r $\acute{c$ kę małżeństwa i oddanie się nierząd $\acute{n}$ emu życiu, nastąpiło za Ust. Gal. która takowe do wydziedziczenia za dostateczne uważała; skutki przeto ztąd wynikające, to jest gruntowność wydziedziczenia zaprzeczana być nie może, a t $\acute{e}$ m sam $\acute{e}$ m samo wydziedziczenie utrzyman $\acute{e}$ m być winno.—

11. R $\acute{o}$ żnym od wymienionych teraz jest przypadek ocenienia, o ile pominięcie dziedzica koniecznego, lub naruszenie części jego obowiązkowej, pociąga za sob $\acute{a}$ w całości lub części nieważnoś $\acute{c}$ testamentu.— W pytaniu tym nieważnoś $\acute{c}$ w całości lub w części testamentu, jest skutkiem pominięcia dziedzica koniecznego. Pominięcie to, jest przypadkiem jednochwilowym, a dla tego według ustaw w czasie jego nastąpienia obowiązujących ocenian $\acute{e}$ m być winno. (*Praw. III.*)— Jeżeli przeto za Ust. Gal. zrobił kto testament pomini $\acute{a}$ wszy dzieci $\acute{e}$ swoje, a p $\acute{o$ źniej za teraźniejszego kodeksu umarł; zachodzi pytanie czyli pomini $\acute{e}$ nie dzieci $\acute{e}$ może czynić o nieważnoś $\acute{c}$ testamentu na zasadzie §§. 361. 511, i 586. Cz. II. Ust. Gal.; gdy jak wiadomo podług przepisu kodeksu w Art. 920. rozporządzenia

przewyższające część rozrządzalną, ulegają tylko zmniejszeniu?

Pominięcie dziecięcia za dawnego prawa nastąpiłone, unieważniało testament, dla tego o wyrzeczeniu nieważności powątpiewać nie można; nawet i z tego powodu, że co już w samym początku było nieważnem, przez następne prawo bez położenia nowego czynu, ważności otrzymać nie może (1).—

12. Ust. Gal. w §. 397 i 400. Cz. II. dozwala podstawień fideikommissowych, czego kodex teraz obowiązujący w Art. 896. zabrania.— Czyli przeto podstawienie uczynione za dawnego prawa, w przypuszczeniu że spadek otworzył się za kodeksu, będzie ważnem lub przeciwnie?—

Rzecz tu idzie o ocenienie skutków podstawienia, podstawienie przeto jest przypadkiem prawnym zastosowania ustaw wymagającym, a tém samém czas w którym takowe nastąpiło jest skazówką ustaw zastosowanie znajdujących, następnie zaś podstawienie ważne za Ust. Gal. uczynione, utrzymanem być winno (2).

Takie rozwiązanie podanego pytania wynika z samego nawet postanowienia Art. 12. Ust. prze.; która przepisy tego prawa stosować każe, według którego testament przy swój mocy i skutkach utrzymanym być może.—

(1) Durant: l. c. T. I. Licz. 56. Kostecki l. c. §. 37.

(2) Struve. l. c. k. 256. Weber l. c. Licz. 50. Bauer l. c. k. 87. Chabot l. c. Art. «substitutions» k. 382.

§ 5.

PRZYPADKI ODNOSZĄCE SIĘ DO PRZEDAWNIEŃ.

Przedawnienie w duchu kodeksu teraz obowiązującego mianowicie Art. 2219. jest to środek nabycia prawa, lub uwolnienia się od obowiązku na mocy upływu pewnego przeciągu czasu, i pod warunkami oznaczonemi prawem.

Równie Ust. Gal. w §. 588. Cz. III, bieg czasu liczyła do przyczyn przez które prawa i obowiązki nabywają się lub gasną; a środek ten jeżeli przez niego nabywa się jakiego prawa nazywa zadawnieniem, jeżeli zaś utracą się takowe, zasiedzeniem.—

Przypadkiem prawnym pociągającym za sobą przedawnienie jest upływ potrzebnego do tegoż czasu.

Bieg czasu trwa od chwili poczęcia się aż do jego ukończenia; tém samém zaś stanowi przypadek rozciągający się od jednej chwili do drugiej, i dla tego wszystkie ustawy w ciągu tego biegu wydane z dniem ich ogłoszenia znajdują zastosowanie, jeżeli inaczej wyraźnie nie jest postanowioném, (*Praw. IV.*)

Ustawy w przedmiocie przedawnienia wydane, a od dawnych zbaczające, mogą być zmienionemi, albo ze względu na dopuszczalność przedawnienia, albo też ze względu na przeciąg czasu do przedawnienia potrzebnny.— Jeżeli:

1. Ustawa dawna pozwala nabywać jakiego prawa przez przedawnienie, a ustawa nowa prawo to z pod przedawnienia wyłącza jak np. Ust. Gal. w §. 314. Cz. II. trzydziestoletnie spokojne posiadanie uważa za tytuł do nabycia jakichkolwiek służebności, zaś kodex teraz obowiązujący w Art. 690. jedynie służebności ciągłe i

widoczne, np. zbiegi wody, ścieki i t. p. tym sposobem nabywać dozwala; wówczas przypadkiem prawnym z którego służebność jako skutek wypływa jest upływ czasu 30. letni. Skoro przeto takowy nastąpił za dawnego prawa, przyznanie prawa służebności, chociażby dopiero za kodeksu żądane, nastąpić winno. Gdyby zaś czas do przedawnienia według Ust. Gal. potrzebny jakkolwiek za teje zaczęty, upłynął dopiero za kodeksu, wtenczas przedawnienie nie zostało uzupełnione za ustawy która go dozwalała, bo czas taż przepisany nie upłynął; nie mogą za nowój, bo ta nie dopuszcza przedawnienia, a taki żadne ztąd skutki, mianowicie nabycie lub utrata prawa wynikać nie może (1)

Podobne rozwiązanie tego przypadku wynika z prawa pruskiego które w §. 17. Patentu publikacyjnego z d. 5. Lutego 1794. przedawnienia uzupełnione przed zaprowadzeniem nowego prawa poddaje w oceniu dawniejszym prawom, chociażby oparte na nich żądania, później wyniesione były; zaś do przedawnień, dla których przepisany przeciąg czasu z dniem ogłoszenia nowego prawa nie upłynął, przepisy tegoż prawa w każdym czasie stosować każe (2). Prze-

(1) Toullier l. c. T. Licz. 625.

(2) «Was insonderheit die Verjährung betrifft: so sollen diejenigen Fälle, in welchen dieselben schon vor dem 1. Junius 1794. vollendet werden lediglich nach bisherigen Rechten beurtheilt werden; wenn gleich die daraus entstandenen Befugnisse oder Einwendungen erst späterhin geltend gemacht würden.— In Ansehung derjenigen Verjährungen hingegen, deren bisherige gesetzmässige Frist mit dem 1. Junius 1794 noch nicht abgelaufen ist, sollen die Vorschriften des neuen Landrechts in allen Stücken befolgt werden.»

ciwnie z przepisu Art. 2281 kodeksu naszego i patentu publikacyjnego do kodeksu Austryackiego z d. 1. Czerwca 1811. na kart. 6. wnosićby można, iż przedawnienia zaczęte na zasadzie dawniej ustawy, kontynuować się mają i za nowę, chociaż ta w podobnym przypadku takowego nie dopuszcza.

Przypuśćmy znowu, że zapada nowe prawo, które nie zna służebności wynikających z położenia miejsca, o jakich mówi teraz obowiązujący kodex w Art. 649-652. Przypadkiem którego jako skutek prawo służebności ma być ocenianem, jest położenie jednego gruntu do drugiego. Położenie to trwa od czasu do czasu, to jest od jednego prawodawstwa do drugiego, tém samym, skutkiem tegoż za kodeksu jest prawo służebności, które z ogłoszeniem nowęj ustawy niknie (1); i w tém mierze Ustawa przechodnia w Art. 10. zgodne z tém obejmuje przepisy.

Jeżeli przeciwnie, ustawa dawna wyłącza jakie prawo z pod przedawnienia a ustawa nowa stanowi, że prawo to na mocy przedawnienia nabytém lub utraconém być może; w przypadku tym bieg czasu do przedawnienia potrzebny nie zaczął się za dawnęj ustawy, bo ta nie dopuszczała przedawnienia; lecz dopiero z ogłoszeniem nowęj zaczął upływać, i aby mógł stanowić przedawnienie, potrzeba, iżby przeciąg czasu tąż przepisany był uzupełnionym (2).

---

(1) Struve l. c. k. 267. Bauer. l. c. k. 60. — Wiesen l. c. k. 74.

(2) Toullier l. c. Licz. 626. Merlin l. c. wyraz *Préscriptio* Odd. 1. § 3. Licz. 8 i 9. Zachariä T. I. Licz. 187 i 212. T. II. Licz. 251. Delvincour do Art. 691. — Durant: l. c. Licz. 69. 70. i 71. Weber. Licz. 65.

2. Kiedy ustawa nowa przepisuje albo *dłuższy* albo *krótszy* przeciąg czasu do przedawnienia; wówczas mianowicie w przypadku pierwszym, bieg przedawnienia rozpoczęty na mocy dawniej ustawy, trwa dalej, i tyle tylko do uzupełnienia onegoż potrzeba, ile jeszcze do zakreszonego przez nową ustawę przeciągu czasu, brakuje.

Przypuśćmy przeto, że dawna ustawa 2 lata, a nowa 5 lat przepisuje do zniesienia jakiej skargi; wszystkie skargi które upływem dwóch lat za dawniej ustawy nie zostały jeszcze przedawnionemi, wtenczas dopiero przedawnieniu ulegają, jeżeli w ciągu lat 5, z porachowaniem poprzednio upłynionych, i już za nową ustawą upływających, wyniesionemi nie będą; i aby ktoś przeciwko takiej skardze przedawnieniem mógł się zastaniać, potrzeba aby czas ustawą nową zakreszony upłynął. — Stosując do podanego przykładu przepis Art. 2281 K. C. wypada wnosić, iż nie potrzeba, aby czas ustawą nową zakreszony upłynął; dosyć jest na upływie (choć za nową ustawą) tego czasu, który dawną był przepisany.

W przypadku 2im, kiedy ustawa nowa krótszy przeciąg czasu na przedawnienie naznacza aniżeli dawna, ten któremu za dawną ustawą czas ustawą nową przepisany upłynął, nie nabył jeszcze przedawnienia przed ogłoszeniem tej ostatniej; a dla tego do skutków z takowego wypływających odwoływać się nie może; lecz bez względu na czas już upłyniony, powinien wykonywać prawo lub niedopełniać obowiązku przez czas nową ustawą zakreszony.

Przypuśćmy więc że Piotr przy kontrakcie kupna za Ust. Gal. zawartym ukrzywdzony został więcej, jak w połowie wartości. Ustawa ta w § 185 i 624 Cz. III. czas do wniesienia skargi rozciąga do lat 5.; kodex te-

raz obowiązujący w Art. 1676. czas przedawnienia tej skargi (obok zachodzących warunków Art. 1674 wskazanych), do 2. lat ogranicza. Przedawca po upływie 2. lat za dawnego prawa, przed 5ciu jednak laty wynosi za kodeksu skargę o rozwiązanie kontraktu kupna; kupujący zastawia się przedawnieniem z Art. 1676; czyli z obroną tą może być słuchanym?

Skarga z powodu pokrzywdzenia pomimo upłynionych 2 lat, nie została jeszcze zadawnioną za dawnego prawa, bo w ten czas nieupłynęło 5. lat, a tém samym nie nastąpiło zadawnienie i kupujący do skutków z takowego wynikających odwoływać się nie może, następnie zaś skarga przyjętą być winna (1). Lecz zachodzi pytanie, jeżeli 2 lata Art. 1676 przepisane upływały już po ogłoszeniu kodeksu, a skarga z powodu pokrzywdzenia później dopiero jest wniesiona; czyli w przypadku tym przedawnienie ma miejsce?, czyli też potrzeba czekać upływu 2 lat od ogłoszenia kodeksu rachując?

Bieg czasu potrzebnego do przedawnienia, zaczął się prawnie za dawniej ustawy, jeżeli przeto bieg ten znowu prawnie przerwany nie został, trwa dalej i nie potrzeba aby z ogłoszeniem nowej ustawy, na nowo miał być rachowanym, a dla tego z upływem 2 lat następuje przedawnienie. Struve (2) robi tu uwagę, że czas od którego nowa ustawa ma obowiązywać, tak daleko posunięnym być winien, ażeby kaźden którego skarga dla skróconego przez nową ustawę przeciągu czasu zaraz może w pierwszych dniach podpadałaby przedawnieniu, żeby mowi był w stanie stosowne przedsięwziąć kroki.

---

(1) W eber l. c. Licz. 67. Bauer l. c. k. 112.—115. Wiesen l. c. k. 78.

(2) l. c. k. 268.

W patencie publikacyjnym pruskim wyżej powołanym miano na to wzgląd, albowiem § 17. w ostatnim ustępie, obowiązuje tego, który się do krótszego przedawnienia odwołuje, iżby potrzebny do tego przeciąg czasu od dnia ogłoszenia nowego prawa rachował (1).

Inaczéj ma się rzecz według kodeksu teraz obowiązującego i stanowiącego, że zaczęte w czasie jego ogłoszenia przedawnienia (Art. 2282.), według dawnych praw urządzone będą. Ponieważ przepis ten jest ogólnym, dla tego znajduje zastosowanie tak na przypadek kiedy według niego dłuższego potrzeba czasu aniżeli według dawnego; jako też, i na przypadek przeciwny. Co tém widoczniej okazuje się z drugiego ustępu tegoż artykułu, według którego przedawnienia potrzebujące do uzupełnienia więcéj jak lat 30. (od dnia ogłoszenia tegoż artykułu rachując), chociażby z dawnego prawa wynikały, do lat 30. są ograniczone (2).

Podobne rozwiązanie znajduje miejsce, jeżeli jaka ustawa oprócz upływu czasu, inne jeszcze wymogi do przedawnienia przepisuje, a inna takowych nie zna i t. p. (3).

(1) Sollte jedoch zur Vollendung einer schon vor dem 1. Junius 1794 angefangenen Verjährung in dem neuen Landrechte eine kürzere Frist, als nach bisherigen Gesetzen, vorgeschrieben seyn: so kann derjenige, welcher sich in einer solchen kürzern Verjährung gründen will, die Frist derselben nur vom 1. Junius 1794. zu rechnen anfangen.»

(2) Weber l. c. Licz. 67.

(3) Weber l. c. Licz. 65. Wiesen l. c. k. 79. — Nippel I. c. k. 62-63.

§ 6.

PRZYPADKI ODNOSZĄCE SIĘ DO POSTĘPOWANIA
SĄDOWEGO.

1. Ustawa sądowa dla Galicyi Zachodniej w § 333. zabrania przywozić w skardzę uciążliwości, innych okoliczności uczynku i dowodów nad te, które w pierwszej Instancyi przywiedzione były.— Art. 464. K. P. S. teraz obowiązującego, dozwala przedstawiać w Apellacyi nowe żądania, jeżeli te tyczą się kompensacyi, lub stanowią obronę przeciw głównej skardze; a nawet według Artykułu tego, wolno jest upomnieć się w Sądzie Apellacyjnym o prowizyje, czynsze i inne należności przypadłe od czasu wyroku w I. Instancyi wydanego.

Wyrok w I. Instancyi zapadł za prawa dawnego — Apellacyja wyniesiona za terażniejszego prawa. Czyli apellujący może wnosić żądanie kompensacyi, której w pierwszej Instancyi nie przedstawił?

Według tego co jest powiedzianém w § 8. każda czynność processowa podług téj ustawy oceniana być winna, która obowiązuje w czasie jej przedsiębrania, a dla tego w obecnym przypadku skarga uciążliwości, może obejmować żądanie dopuszczenia kompensacyi, i takowe jeżeli prawne zachodzą zasady, przyjętém być winno.—

Jeżeliby przeciwnie apellacyja za dawnego prawa wyniesioną była, natenczas chociażby orzeczenie dopiero za terażniejszego kodeksu następowało, żądanie nowe skargą uciążliwości objęte a do Art. 464. K. P. S. zastosowane, uchyloném być winno.

2. Podług przepisu [U. S. G. w § 489. przyczyną żądania przywrócenia do pierwszego stanu (*restitutionis*

in integrum) między innemi jest ta, jeżeli komu termin bez jego winy upadł; i do zaniesienia skargi téj zakreślony jest termin dni 14 — Kodex postępowania terazniejszy w Art. 480. nie zna téj przyczyny, a w Art. 483. trzy miesiące do użycia tego środka zostawia.

Termin upadł, lub wyrok zapadł za dawnego prawa; skarga restytucyjna wyniesiona jest po upływie dni 14. za terazniejszego prawa, lub przed upływem tego terminu lecz także wyniesiona jest skarga już za terazniejszego prawa przeciwko wyrokowi z przyczyny np. iż przysądzono więcej niż było żądaniem — Czyli skargi te mogą być przyjęte?

W przypadku 1. jakkolwiek skarga wyniesiona jest po upływie dni 14. gdy jednak termin ten upłynął dopiero za terazniejszego prawa, które trzech miesięczny przeciąg czasu do tego naznacza, a każda czynność processowa odnoszoną być winna do ustawy, w czasie jój przedsięwzięcia obowiązującej, dla tego takowa przyjętą być musi. Przeciwnie zaś, jeżeli termin dni 14. upłynął za dawnego prawa; wówczas bowiem, to co za dawnego prawa ustało, na zasadzie nowego na nowo istnieć już nie może.

W 2. przypadku żądanie restytucyi jest skutkiem tego iż przysądzono więcej aniżeli żądano, właściwie przeto nie idzie tu o dochodzenie skutków, jak raczej o ocenienie tych które z przysądzenia nad żądanie wynikają; a dla tego, czas kiedy przysądzenie to nastąpiło wskazuje ustawę która ma być zastosowaną. Skoro przeto wyrok zapadł za dawnego prawa; ustawa w czasie tym obowiązująca, nie uznawała przyczyny takiej za dostateczną do skargi o restytucyjną, a dla tego też za terazniejszego przyjętą być nie może (1).

(1) Weber l. c. Licz. 53.

3. U. S. G. dozwalała dowodu ze świadków we wszelkich sprawach. — Kodex teraz obowiązujący w Art. 1341 dozwala go wtenczas tylko, jeżeli przedmiot sprawy nie przenosi 150 fr.

Przypuśćmy że zobowiązanie w przedmiocie wyższej wartości nastąpiło za dawnego prawa, a żądanie dopuszczenia w tym względzie dowodu ze świadków wyniesione za terażniejszego prawa. Czyli takowy może być dopuszczonym?

W podanym przykładzie właściwie idzie rzecz o to czyli prawo ztwierdzonego zobowiązania wynikające sądownie okazaniem to jest dowiedzioném być może, a zatem o urzeczywistnienie skutków z prawnego przypadku wynikających, dla tego czas w którym urzeczywistnienie to jest przedsiębraném, wskazuje ustawy stosowanemi być mające, następnie zaś dowodzenie podobne, za kodeksu terażniejszego powodowi dozwoloném być nie może.

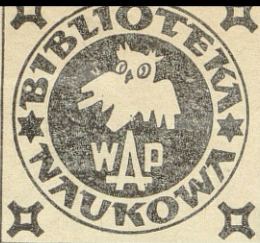
Inaczej ma się rzecz, gdyby podobnego rodzaju dowód był już za prawa dawnego dopuszczonym; wówczas bowiem nie szłoby o dopuszczenie dowodu, lecz o przyznanie skutków ztakowego wynikających a dla tego zastosowanie prawideł względnie tychże skutków podanych, miałoby miejsce (1).

---

(1) Struve l. c. k. 262. Weber l. c. Licz. 70. 71. — Bauer l. c. k. 123—125. Chabot l. c. Art. *preuve testimonial*. T. II. k. 173. Durant T. 1. Licz. 66.

34876/

12.

34876 / 2